

ISSN: 2147-8465

e-ISSN: 2791-9773

**ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ
KARATEKİN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ****KAREFAD****Cemal Abdül Nasır Döneminde Mısır'da Kültür Politikası****Mustafa MÜJDECI¹**

Kırıkkale Üniversitesi

Ashwaq Ahmed Manaf ABDELMAKSOU²

Kırıkkale Üniversitesi

Öz

Tüm devrimlerin ülkelerdeki kültürel hareket üzerinde etkisi ve değişimi olduysa, Mısır'daki ilişkilerde 23 Temmuz 1952 devriminin getirdiği radikal siyasi akımların bir sonucu olarak Mısır'daki etki daha büyük ve daha etkilidir. Bu araştırma, 23 Temmuz 1952 devriminin Mısır'daki kültürel hareketin gidişatı ve yönü üzerindeki güçlü etkisini ele almaktadır.

23 Temmuz 1952 devrimi yalnızca siyasi durumu değiştirmeye yönelik bir devrim değildi, aynı zamanda Mısır toplumunda her düzeyde radikal değişiklikler meydana getiren bir devrimdi. Etkileri sadece siyasi düzeyde kalmamış, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve kültürel yönleri de, özellikle de Temmuz Devrimi kahramanlarından toplumun kültür ve bilincini ilerletmek için özel ilgi gören kültürel boyutlara uzanmıştır.

Bu makale, 23 Temmuz 1952 devriminden önce Mısır'daki kültürel durumu ve Temmuz devriminin tüm yönleri, özellikle kültürel yönü nasıl etkilediğini ele almaktadır. Bununla birlikte Abdül Nasır'ın Mısır'da kültürün gelişmesinde oynadığı rol ve önemli kültür kurumları, Kültür Bakanlığı'nın rolü, bu konuda elde ettiği önemli başarılar ve son olarak basında bunların ne şekilde değerlendirildiği incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Abdül Nasır, Kültür Bakanlığı, Temmuz Devrimi, kültür kurumları

¹ Prof. Dr., İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Tarih Bölümü, Kırıkkale/Türkiye, E-posta: mmujdeci@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8262-2310>

² Doktora Öğrencisi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, E-posta: ashwaqahmedmanaf@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5054-030X>

MAKALE TÜRÜ**Başvuru Tarihi****Kabul Tarihi**

Araştırma Makalesi

07.09.2024

26.09.2024

doi: 10.57115/karefad.1544469

Atıf: Müjdeci, M. ve Abdelmaksoud, A. A. M. (2024). Cemal Abdül Nasır Döneminde Mısır'da kültür politikası. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), 203-231. <https://doi.org/10.57115/karefad.1544469>

Etik: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir.

Cultural Policy in Egypt Under Gamal Abdul Nasser

Mustafa MÜJDECI¹

Kırıkkale University

Ashwaq Ahmed Manaf ABDELMAKSOU²

Kırıkkale University

Abstract

If all revolutions have had an impact and change in the cultural movement in the countries, the impact in Egypt is greater and more effective as a result of the radical political trends brought by the 23 July 1952 revolution in relations in Egypt. Egypt as a centralized state with an Arab periphery at the beginning of the revolution. This research considers the powerful impact of the 23 July 1952 revolution on the course and direction of the cultural movement in Egypt.

The revolution of 23 July 1952 was not only a revolution aimed at changing the political situation, but also a revolution that brought about radical changes in Egyptian society at all levels. Its effects have not only remained at the political level, but have also extended to the social, economic and cultural aspects, particularly those of the heroes of the July Revolution, receiving special attention to advance the culture and consciousness of the society.

This article considers the cultural situation in Egypt before the revolution of 23 July 1952 and how the July revolution affected all aspects, especially the cultural aspect. In addition, the role of Abdel Nasser in the development of culture in Egypt and the important cultural institutions, the role of the Ministry of Culture, its important achievements in this regard, and finally how they were evaluated in the press will be analysed.

Keywords: Abdul Nasser, Ministry of Culture, July Revolution, cultural institutions

¹ Prof., Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of History, Kırıkkale/Türkiye, E-mail: mmujdeci@hotmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-8262-2310>

² Phd Candidate, Institute of Social Sciences, Department of History, Kırıkkale/Türkiye, E-mail: ashwaqahmedmanaf@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-5054-030X>

ARTICLE TYPE

Research Article

Received Date

09.07.2024

Accepted Date

09.26.2024

Giriş

Mısır'da geçmişten günümüze çoğu sivil çabalarla büyüyen kurumlar, dernekler, kültürel kuruluşlar, enstitüler, gazeteler, dergiler ve medya kurumları, yükseköğretim kurumları ve üniversitelere ek olarak, eğitimle birlikte kültür meseleleriyle ilgilenen bilim enstitüleri ve eğitim kurumları önemli yer tutmaktadır. Bütün bunlar Rifaa Al-Tahtawi, Muhammed Abdo, Ahmed Shawqi, Hafez Ibrahim, Fatima Rüşdi neslinden nesiller boyu yetişen düşünürlerin, entelektüellerin, sanatçıların ve yazarların çeşitli sanatsal ve kültürel eserlerinde ortaya çıkan genel kültürel iklimin gelişmesinde etkili olmuştur. Aziza Amir, George Abyad ve hatta Taha Hüseyin, İbrahim Al-Mazini, Abbas Al-Akkad ve Mahmud Muhtar, Sayed Darwish, Ümmü Külthum, Muhammed Abd al-Wahhab, Najib al-Rihani, Youssef Wahbi, Faten Hamama nesli ve Shadia gibi sanatkarlar, bu iklimin yetiştirdiği kişiler arasında sayılmaktadır.

Temmuz Devrimi, kültürel durgunluğunu değiştirdiği gibi Arap dünyasına farklı bir dönemi göstererek sömürge yönetiminin sonuna geldiğini işaret etmekteydi. Bu dönemin romanlarında, şiirlerinde, edebiyatında, kısa öykülerinde ve çoğu gazetede dolup taşan birçok makalesinde yaşamın farklı alanlarında özgür düşüncüyü temsil etmeye başlamıştı.

23 Temmuz 1952 Devrimi'nin ilk aylarının başlangıcında, özgür subayların lideri Cemal Abdül Nasır, çeşitli alanlarda büyük rönesans projeleri açarak Mısır'ın uzun tarihinde tamamen yeni bir sahne başlatmaya hevesliydi. Sosyal, politik, ekonomik olarak "Mısır'ın yumuşak gücünü" ortaya koymak ve Arap vatandaşının vicdanının formülasyonuna katkıda bulunmak için özel kurumlara, konseylere, komitelere, akademiye ve kültürel enstitülere önem vermeye başlamıştı.

Abdül Nasır döneminin başlamasıyla birlikte sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel olmak üzere çeşitli alanlarda büyük bir rönesans yapmaya çalışan Nasır, cumhurbaşkanlığı döneminde birçok kurum ve kültürel yapıyı hayata geçirmişti. Abdül Nasır iki yapıyla ilgilenmişti: Kültür ve kitle, yani devlet hizmetlerini halkın tüm sınıflarına ulaştırmak ve bu nedenle onları kitle kültürü aracılığıyla bütünleştirmek düşüncesi. Nasır döneminde bir alan olarak kültüre ilişkin ana fikir tam olarak buydu. Düşünce, edebiyat ve sanatı içeren kültürü, şehir merkezlerinden ve büyük şehirlerden uzak yerlere ulaşabilecek popüler bir ürüne dönüştürmek, kitap ve dergi gibi kültürel medyayı işçi ve köylü gibi emekçi sınıflara da ulaştırmayı hedeflemişti.

1. 23 Temmuz 1952 Devriminden Önce Mısır'daki Kültürel Durum

1914³-1947 yılları arasında sadece edebiyat ve tarihte değil, tiyatro, sinema, müzik, şan ve heykel gibi çeşitli sanatlarda da dev bir atılım yaşanmıştır. Tüm bu alanlardaki Mısırlı sanatçılar, miraslarına duydukları saygıyı, Batı sanat ve kültüründeki yeni tarzlarla duydukları takdirle birleştirerek, hayatta kalmaya değer eserler ürettiler.⁴

1952 devriminden önceki kültürel duruma gelince, yoksulluk derecesine ve cehalet düzeyine rağmen refah ve parlaklık da göze çarpmaktaydı. Birçok alanda isimler yükselirken edebiyatta Taha Hüseyin, Tevfik El-Hakim ve Abbas El-Akkad ortaya çıktı. Tiyatro ve sinemada Najib Al-Rihani ve Youssef Wehbe ortaya çıktı. Şarkı ve müzik alanında Ümmü Külthum, Al-Qasabji, Al-Sunbati ve Muhammed Abd Al-Wahhab ortaya çıktı. Televizyon henüz ortaya çıkmamıştı, ancak radyo, daha sonraki dönemlerde radyo veya televizyonun sunduklarına kıyasla daha yüksek bir kültürel etkiye sahipti. Çünkü büyük yazarların haftalık konuşmaları radyoda yayınlanmaktaydı.⁵

Gazetecilik alanında iki haftalık kültür dergisi “El-Risala” ve “El-Thaqafa” ve aylık bir gazete olan “El-Hilal” yayınlıyordu. Bu gazetelerin üst düzeyde yayın yaptığı kabul ediliyordu ve sadece Mısır'daki değil, tüm Arap ülkelerindeki aydınlar üzerinde derin bir etkisi oluyordu. Daha sonra El-Risala ve El-Thaqafa dergileri 50'li yılların başında maliyetlerin artması nedeniyle yayınlarını durdurmuştu. Zaten o dönemde devlet de finansal sıkıntılar içindeydi. Ancak diğer yandan devlet, “El-Kateb”, “Al-Tali'a”, “El Fikr El-Muyasar”, “El-Majalla” ve “Turath El-Ansaniya” gibi yeni kültür gazetelerini destekledi. Bu gazeteler devletin toplumsal değişim konusundaki yeni konumunu eski düzeyden ifade etmekte ve Al-Hilal gazetesi yayınlanmaya devam etmektedir.⁶

³ **Tercüme ve Yayım Komitesi**; 1914'te bir dizi Mısırlı aydın bir araya geldi ve ülkelerindeki kültür ve bilgi durumunun rönesansı için bir şeyler yapmaya ve Avrupa bilimsel ve edebi rönesansını Mısırlıların ve Arapların geri kalanının eline yaklaştırmaya karar verdiler. Bu amaçla yazarlar, “Tercüme ve Yayım Komitesi” adında bir dernek kurdular. Bu komite, iki savaş arası dönemde Mısır'da ve Arap dünyasında çeşitli bilgi dallarında kültürün yayılmasında önemli bir rol oynamıştır. Ancak, komite İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra zayıflamaya başladı ve 50'li yılların sonlarında sadece matbaa bırakarak kapandı. Komitenin kurucuları farklı disiplinlere ve eğilimlere mensuptu, çünkü iki ortak özelliği vardı: Birincisi: ister çeviri ister yazarlık olsun, modern Batı düşüncesinin en iyi meyvelerini Arapça olarak sunma ihtiyacının güçlü bir duygusu. İkincisi: üyelerin Arap-İslam bilgisini modern Batı kültürüyle aşinalık ile birleştirmeleri ve her iki kültüre de büyük bir saygı duymaları. Komite üyelerinin büyük bir kısmı "Yüksek Öğretmen Okulu" mezunuydu. Bu okul mezunları Arap ve Batı kültürlerini öğrenmeye hazırlıyordu. Celal Amin, **Mâza Hadath lil-sakafa fi Mısır**, Al Karma Yayıncılık, Kahire, 2019, s. 9.

⁴ Taha, Hüseyin, **Mustakbal El-sakafa fi Mısır**, Dar Al Maaref, Kahire, 1938, s. 90.

⁵ Sâtiou Al Husri, “Müstakbal El-sakafa fi Mısır”, **El-Risala**, Sayı. 316, 1939, s. 5.

⁶ “El-Sahafa El-Misriyye”, **El-Risala**, Sayı 881, Yıl 18, 22 Mayıs 1950, s. 576; Celal Amin **Mâza Hadath lil-sakafa fi Mısır**, s. 11.

Kültürün, özellikle de İslam kültürünün yayılmasına büyük ilgi gösteren Kral Faruk döneminde, Londra ve Washington'da bir camide İslam Kültürü Enstitüsü'nün kurulması ve dünyanın farklı ülkelerinden Mısır'a çok sayıda kitap ve din adamının gelmesine ek olarak bu ilgi Mısır'ın Madrid ve Cezayir'de İslami İlimler Enstitüsü kurma faaliyetinin genişlemesine yol açmıştır. Ülkelerin Mısır'dan kitap ve hoca gönderme taleplerine de cevap vererek, İslam ülkelerinden Mısır'a kadar olan misyonları yakından takip etmiştir. El-Ezher El-Şerif'e de büyük ilgi ve saygı gösterdi, bu nedenle iktidarı ele geçirdikten sonra El-Ezher Şeyhi'ne özel bir mesaj göndermiş ve onu bazı şeylerle donatması için El-Ezher'e yaklaşık bin pound vermiştir.⁷

Faruk, Mısır'daki gençliği ve bilimsel ve kültürel rönesansı teşvik etmek ve desteklemekle de ilgileniyordu. Belki de bu ilginin en belirgin tezahürü, Kral'ın Amerika'ya gönderilen misyonun seçkin mezunlarını karşılama hevesiydi. Hükümet bu öğrencileri yüksek öğrenimlerini tamamlamaları için Amerika'ya göndermiştir. Kral ayrıca eski eserleri korumaya ve Mısır'ın hazinelerini korumanın ve onları hırsızlık ve izinsiz girişten korumanın ve hatta onlardan çalınanları geri almanın yollarını bulmaya çalışmıştır⁸.

Devrim öncesi dönemde kültüre olan ilgiye, çeşitli alanlarda yazarların bolluğuna, düşünce çeşitliliğine, tiyatro ve sinema alanında bazı önemli şahsiyetlerin ortaya çıkmasına rağmen, kültür hayatında krizler yaşanmıştır. Mahmoud Saeed Al-Arian, El-Resala gazetesinin 1021 sayılı 1953 tarihli sayısında "Kültür Krizi" başlıklı bir makale yayınlamıştır. Makalede "Mısır'da bugünlerde her okur ve düşünür tarafından hissedilen ciddi bir kültürel kriz var" olduğunu dile getiren yazar, okur sayısının beş milyondan fazla olduğu söylenen bir ülkede iyi bir kitabın birkaç binden fazla basmayacağına dikkat çekmiştir. "Enstitülerdeki fen öğrencilerinin sayısı yaklaşık iki milyondur ve bu iyi kitapların süresi iki yıldan daha kısa bir sürede sona erer, ve bu kitapları alacak olanların yarısından fazlası onları okumak için almıyor ama her güzel kitabı ya da sevdiği yazarın her kitabını almaya alışmış durumda." Ayrıca, "Mısır'da bugün (Al-Maarif Bakanlığı), eğitimde önce (nitelik) (nicelik) üzerine kurulu bir doktrini olan bir bakandır. Çeyrek asır önce Mısır'da eğitilmiş insan sayısı bir milyonu geçmiyordu, ama o tarihte Mısır'ın cehaletten bugün olduğundan daha uzak olduğunu iddia ediyorum. Mısır'da şimdi olduğundan daha fazla gerçek okuyucu vardı. Taha Hüseyin, Al-Akkad, Heikal, Al-Mazini, Al-Rafi'i, Shawqi, Hafez, Mutran ve diğerlerinin yapımlarını düşünce ve belagat ile takip eden tüm sınıflardan okuyucular vardı. Arap matbaası tarafından üretilen modernistlerin ve eskilerin edebiyat ve sanat kitaplarını takip ediyorlar.

⁷ "fi Müatâmar el'azhar el'qanunii - muhimat zâhra jadîdat bi'aism el'malik Faruk", **El-Risala**, Sayı 217, yıl 5, 30 Ağustos 1937, s. 1437.

⁸ Hüseyin Hüsni, "Sanavât mâe el-malik Faruk", **Dar Al-Shorouk**, Kahire, 1968, s. 203-304.

Daha sonra özel konseylerde, kamu konseylerinde ya da gazete ve dergilerde eleştiri ya da konuşmada okudukları her şeyi alırlar”.⁹

El-Akhbar gazetesi 1964 yılının 1029. sayısında “Sanat ve Devrim” başlıklı uzun bir makale yayınlamıştır, İngiliz işgali sırasındaki Mısır kültürü ile 23 Temmuz 1952 devrimine ve Abdül Nasır’ın iktidara gelişine kadar geçen yıllar arasında bir karşılaştırma yapılan makalede yazar şu ifadeleri kullanmıştır: “23 Temmuz devriminden bu yana geçen on iki yılda mucizeler meydana geldi. Tiyatroya gidenlerin sayısında ve sanat gruplarının seyircisinde patlama oldu. Mısır’ın 1952 Temmuz Devrimi’nden önce hiç görmediği yeni sanatların Mısır’a girdiği yer. Tiyatro ve müzik sanatları alanında “deneysel tiyatro” sanatları ile performans ve halk tiyatrosu, müzik ve bale sanatları ortaya çıktı. Önemli eserlerin sayısı her sezon önceki sezonlardan daha fazlaydı.”¹⁰

23 Temmuz devriminden önce yönetmenlik işi de tiyatroya bağlı bir sanat iken, artık sağlam adımlarla ilerlediği için tartışma, eleştiri ve yorum konusu olmuştur. Devrimden önce, tiyatro veya müzik tiyatrosu için beste, dar bir çevreyle sınırlıydı, ancak devrimden sonra önemli eserler sunan yetenekleri barındıracak şekilde genişledi. Sahne arkasında çalışan sanatçıların sayısı azdı ve dekor ve tiyatro kostümlerinin tasarımı devrimden önce yabancıların marifetiydi. Bir ya da iki enstitü piyasaya sanatçı sağladı ve devrimden sonraki statükonun imajı, devrimden önceki imajından farklı oldu. Ayrıca bazı sanatların doğuşunun son on iki yıl ile ilişkilendirildiğini ve hayatın diğer sanatlara dönüşünün bu döneme kadar dayandığını belirtmiştir. 23 Temmuz 1953 devrimi inisiyatif ruhunu uyandırmış, sanat yapısını desteklemiş ve güçlü eli ile yenilenmenin yolunu açmıştır.¹¹

2. Temmuz 1952 Devriminden Sonraki Kültürel Durum

23 Temmuz 1952 devrimi, ilk yıllarından itibaren kültürle ilgili konulara öncelik verdi. 25 Ocak 1956’da, başlangıçta Bakanlar Kurulu’na bağlı bağımsız bir organ şeklinde “Sanat, Edebiyat ve Sosyal Bilimler Yüksek Kurulu”nu¹² kuran bir kanun çıkardı. Konsey, sanat, edebiyat ve sosyal bilimler alanlarında çalışan devlet ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını koordine etmek, bu çalışmaları birbirine bağlamak ve bu alanlarda işçileri özendirme için araçlar tasarlamakla görevlendirilmiştir. Bu edebiyat ve sanat insanların yetişmesinin kolaylaşacağı anlamına geliyordu. Konsey yasası, Eğitim Bakanını bu konseye başkanlık etmekle görevlendirdi ve daha sonra gelişti ve şimdi “Kültür Yüksek Konseyi” olarak adlandırılan Kültür Bakanlığı’nın bir parçası oldu. Devrim hükümeti, görevleri arasında, özellikle sanat alanında, bazı sınırlı kültürel işleri olan

⁹ “Ezmât el-sakafa”, **El-Risala**, Sayı 1021, 26 Ocak 1953, s 13.

¹⁰ “El-fân ve El’sâvra”, **El-Akhbar**, Sayı 1029, Yıl 20, 25 Temmuz 1964, s. 17.

¹¹ “El-masrah el-Mısrii ve el-sakafa el-Arabia”, **El-Adab**, Sayı 4, Yıl 26, 1 Nisan 1978, s. 14.

¹² “İnsha’ el-majlis al’aelaa lileinayat bialfunun veladab”, 4 Sayılı Kanun, 30 Ocak 1956.

“Millî İrşat Bakanlığı”nı kurdu. Bakanlığın rolü başlangıçta devrimin ilkelerini savunmak ve programlarını, sosyal ve politik eğilimleri tanıtmakla sınırlı olsa da, kültüre ilginin önünü açmış, medya ve rehberlik işlevlerine kültürel ve sanatsal bir görev eklemiştir. Bu, Şubat 1958’de “Kültür ve Millî Rehberlik Bakanlığı” olarak adlandırılmasına neden olmuştur.¹³

Kültür Bakanlığı kurulmadan önce Mısır, tiyatro, sinema, edebiyat, heykel, fotoğraf ve diğer alanları içeren bir kültür ve sanat rönesansına tanık oluyordu. O zamanlar Mısır’da, ilki kitaplar alanı, ikincisi eski eserler alanı olmak üzere yalnızca iki alan dışında, eski geleneklere dayanan kendi varlığı ile bağımsız bir kültürel aygıtın bulunmadığından bahsedilebilir. Kitaplarla ilgili olarak 1870 yılında Hidiv İsmail döneminde kurulan Mısır Kitap Evi öne çıkmaktadır. Eski eserlere gelince, Eski Eserler Kurumu 19. yüzyılda kurulmuş ve 18 Haziran 1953’te onu düzenleyen bir kanun çıkarılmıştır. İki kuruma ek olarak, “Millî Eğitim Bakanlığı” ve “Sanat Dairesi” vardı, ancak basit bir şekilde ve daha sonra geliştirildi. Devlet, “Sanat Dairesi”ni kurmuş ve ayrıca bir kültür ve yayın dairesi, bir halk sanatları merkezi, kültür ve aydınlara yönelik bir radyo programı da ihdas etmiştir (ikinci program). Bu şekilde halkın tevaccühünü kazanmayı amaçlamıştır. Sanat, edebiyat ve yüksek müzik, bu program çerçevesinde her gece iki saatlik bir yayın süresi işgal etmeye başlamış, daha sonra da bu süre uzatılmıştır. Bu çalışmalarda asıl çabayı gösteren kişi de Sanatçı Dr. Hussein Fevzi idi.¹⁴

23 Temmuz 1952 devrimi sırasında Mısır’daki kültürel yaşam, çelişkili entelektüel ve kültürel akımlar tarafından olumsuz etkilenmişti. Sömürge düzeni bir yandan antik mirası izole ederek ve modern uygarlıktan bağlarını kopararak ulusal ve ulusal değerleri tehlikeli bir silahla vurmaya amaçlamıştı. El-Ezher’i modern eğitimden tecrit etme ve dinî mirası dondurma girişimiyle başlayan süreç, küresel bilimsel ve kültürel gelişimin gerekliliklerinden izole edilmiş sivil eğitimin kurulmasıyla devam etmişti. Böylece Mısır devrimi bu sorun mirasını miras almıştı.¹⁵ Buradan devrim, kültür ve aydın meselesiyle yüzleşmeye başladı ve bu çok karmaşık başlangıçtan, Başkan Cemal Abdül Nasır döneminde kültürel reform yürüyüşü ortaya çıktı.¹⁶

23 Temmuz devrimi sonrası Mısır basınının durumuna gelince, Alfred Farag’ın kaleme aldığı El-Akhbar gazetesi, “Basında Sanat ve Kültür” başlıklı bir haber yayınladı. Habere göre, “El- Majalla” dergisine “El-Thaqafa” ve “El-Risala” dergilerini, şiir, hikâye, tiyatro, Arap kitabı ve halk sanatları eklenmişti.” Makalede detaylı bir şekilde izah edildiği gibi El-Risala, El-Thaqafa, dergi ve tiyatro dergilerinin tümü, tiyatronun eleştirilmesine ve sorunlarının gündeme getirilmesine çok sayıda sayfa ile

¹³ Ahmed Hamruş, **Harif Abdül Nasır**, Madbouly Kütüphanesi, Kahire, 1984, s. 332.

¹⁴ **El-Tali’a**, Sayı 1, Yıl 6, 3 Ocak 1966, s. 7.

¹⁵ Teb Mustafa, “Abdül Nasır ve el’ musakafun”, **El-Tali’a**, Sayı 11, Yıl 6, 1970, s. 25

¹⁶ Celal Amin, **a.g.m.**, s.15.

katkıda bulunuyordu. Sosyalist Birliğin ve diğerlerinin basın kuruluşları, sanat ve kültür gazetelerinin sayfalarına ek olarak “El-katib”, “El-Hilal”, “El-Kawakib” ve “El-Tali’a” ve diğerleri gibi tüm sanat ve konuları ele alan kültür ve sanat dergileri çıkarılmaktaydı. Bakanlığın dergilerine gelince, sanat üretimi ile ilgili konuları ele almak ve her bir sanat dalında üretimi tamamen kapsamak onların doğal alanıydı. Sosyalist Birliğin çıkardığı dergiler ve mecmualarındaki sanatsal ve kültürel sayfalar, sanat politikasındaki araştırmaların farklılığıyla ayırt edilebiliyordu. Makalede ayrıca yazar, Mısır’ın kültür ve sanatın ya edebiyat dergilerinde yer alan edebiyat ya da “Akhbar Al-nücum” başlığı altında düzenli dergilerde yer alan sinema olduğu tarihsel aşamalardan geçtiğini belirtmiştir. “Bugün ise kültürel ve sanatsal rönesansla dolu Mısır, sanat, edebiyat ve düşünce alanında uzmanlaşmış dergilere olan ihtiyacını ortaya koymuştur. Kültür Bakanlığı nihayet “Tiyatro” ve “Halk Sanatları” adlı özel dergiler kurarak bu yeni ihtiyacı kabul etmiştir. Avrupa ve Asya dünyasında okuyucular için bir pencere olmak düşüncesiyle gazetelerini ithaf ederek veya sinema, radyo ve televizyon sanatları, plastik sanatlar, mimari, müzik ve dans, lirik tiyatro, felsefe, tarih, yabancı sanatlar ve edebiyat için özel sanat dergileri kurarak başladığı işi tamamlamak istiyordu”.¹⁷

3. Cemal Abdül Nasır’ın Kültür Politikası

Cemal Abdül Nasır’ın kültür politikasının genel çerçevesinin izahının yapıldığı bir makalede Fathi Radwan, Al-Ghad gazetesinin ilk sayısında Abdel Nasır ve kültürel ideolojisinden bahsetmiştir. “Abdul Nasır ve Kültür” başlıklı bu makalede şunları ifade etmiştir: “Cemal Abdül Nasır’a yaklaştığımda onun klasik müzik bildiğini ve dinlediğini, çok sayıda harika müzik eseri bildiğini, tercüme edilmiş edebî eserler okuduğunu ve onlardan bahsettiğini biliyordum. Nasır ayrıca çeşitli yazı dallarındaki kitaplarda bakanları sık sık tartıştı ve ayrıca önemli kitapların özetini ve bakanlara ve memurlara dağıtımını emretti, bu kitaplar, “Sizin İçin Seçtik” adlı bir diziden oluşuyor ve okuyuculara dağıtılıyor. Bu atmosferde geniş kapsamlı bir politika ve kültür oluşturulabilir.”¹⁸

Yazar ayrıca Abdel Nasır’ın kültür politikasının başarısına ve kültürün tüm alanları üzerindeki etkisine değinerek şunları ifade etmiştir: “Nitekim Milli İrşad Bakanlığı, kültürel kampanyanın liderleri ve planlayıcıları olarak Mısır’ın en büyük yazar ve düşünürlerini bu sürece dahil ettikten sonra büyük başarılar elde etti. Bu yazar ve düşünürler, tiyatro, müzik, halk sanatları, kitap yazıp çevirmek, edebî ve müzik seminerleri düzenlemek, Kahire’nin şehir ve köylerinde ve çeşitli mahallelerinde kütüphaneler kurmak gibi büyük bir kültürel çalışma başlatma hedeflerinin savunucularıydı. Daha çok gençlerden müteşekkil insanlar pek çok alanda

¹⁷ “El-fân ve el-sakafat fi El-sahafa”, **El- Akhbar**, Sayı 1060, Yıl 21, 27 Şubat 1965, s. 13-15.

¹⁸ “Abdül Nasır ve El-sakafa”, **El-Ghad**, Sayı 1, 1 Ocak 1986, s. 20.

çeşitli sanatlarda eğitim ve öğrenim görmek üzere Avrupa, Amerika, Asya ve Japonya'daki uluslararası konferanslara gönderilmiştir. Gazeteler çıkarmanın yanı sıra, bu gazetelere gerek genel gerekse teknik ihtisas alanında çok sayıda yazar ve üniversite öğretim üyesinin de katkıda bulunması sağlanmıştır".¹⁹

3.1. Abdül Nasır Döneminde Kültür Kurumları

Kültüre ilginin 1956 yılında Bakanlar Kurulu'na bağlı bağımsız bir organ olarak Sanat ve Edebiyatı Koruma Yüksek Kurulu'nun kurulmasına ilişkin kararın yayınlanmasıyla başlaması, bu alanlardaki hükümet ve sivil çabaları koordine etmeyi amaçlamaktadır. Sanat ve edebiyat alanındaki bu konsey, Araplar arasında türünün ilk örneğiydi ve bu da birçok Arap ülkesine örneklik teşkil ederek benzer konseylerin oluşumuna yol açtı. Başkan Abdül Nasır, 1952 devriminden önceki dönemden farklı olarak müstakil bir Kültür Bakanlığı'nın kurulması fikriyle kültüre olan özel ilgisini göstermişti. Bu bakanlık ilk defa Kültür ve Ulusal Rehberlik Bakanı adı altında Sarwat Okasha'nın, tarihinde bakanlık görevlerini üstlenen ilk kişi olarak kabul edildiği 1958 hükümetinde ortaya çıkmaya başladı.²⁰

Bu bakanlıktan sonra sinema, tiyatro ve diğer sanat dallarında bir devrim daha oldu. Tiyatro, sinema ve plastik sanatlar alanlarını ve Yüksek Öğretim Kurumu'nu çevreleyen sanatsal bir çekirdek olmak üzere Sinema Bölümü kuruldu. Böylece Sinema Enstitüsü 1959'da kurulmuş oldu. Ayrıca, daha sonra Kültür Sarayları Genel Müdürlüğü'nün kurulmasının çekirdeğini oluşturacak olan Kültür ve Yayın İdaresi ile Halk ve Kitle Sanatları Merkezi kurulmuştur.²¹

Abdül Nasır döneminde, kültürden payını alamamış köylerde, mezralarda ve uzak bölgelerde kültürü yaymak için "kitle kültürü" adı verilen bir kavram ortaya çıktı. Bu çerçevede kırsal popüler alanlarda popüler kültür evleri kurarak kitle kültürünü yaymak ve hizmetlerini Mısır'ın tüm bölgelerine yaymak için projeler geliştirilmeye başlandı. 1969-1970 yılları arasında sinema, tiyatro ve sanat alanında faaliyet için bir plan hazırlandı. Genel kültür alanında, bir dizi kültürel ve edebi şenliklerin düzenlenmesi, tiyatro kompozisyonu dersleri, Arap şiiri ve öyküleri dersleri, saraylarda kulüpler kurulması ve kitle kültürü adına süreli dergi çıkarılması esasına dayalı bir plan geliştirilmeye başlandı.²²

¹⁹ "Abdül Nasır ve El-sakafa", **El-Ghad**, Sayı 1, 1 Ocak 1986, s. 22.

²⁰ Anita Casavantes Bradford, "A Cultural Revolution: New Directions in Cuban History, 1952–2013", **Latin American Research Review**, 2019, Vol.54, s. 253.

²¹ Azmi Alduwayri, "Mustakbâl El-sakafat fi Mısır hu el-fanaan", **El-Majalla El-Jadida**, Sayı 3, 1939, s.15.

²² Dmitry Adib, "El-vahdat fi tâyaar el-fikr ve el-falsafa", **El-Tali'a**, Sayı 1, Yıl 6, 1970, s. 36.

Abdül Nasır dönemi, Mısır kültürel kimliğini ve Mısır sanatını tanımlamada önemli bir rol oynadı. Filistin davasından büyük ölçüde etkilenen Mısır'da, Mısırlı sanatçıların eserleriyle Arap milliyetçiliğinin daha güçlü bir şekilde ifade edilmeye başlandığı da anlaşılıyordu. Bu dönemin ana teması, sadece Filistin davasından sonra değil, sanatın Arap dünyasına yayılması yoluyla Arap birliği idi. Bu dönemde sanat, özellikle 1959'da Mısır'da Sanat Akademisi'nin kurulmasından sonra, Batı etkisinden Arap kültürünün etkisine geçerek tiyatro, sinema, bale ve pek çok sanat alanında birçok Mısırlı sanatçının oluşumuna katkıda bulunmuştur.²³

Mısır kültürü çeşitli yönleriyle Arap yaşamına açıldı, çünkü Arap dünyasının sıcak gündemini mühtevi meseleler, özellikle Cezayir ve Filistin meseleleri, Mısır'da siyasi edebiyat, sinema, tiyatro, şiir ve plastic sanatlarda ve kültür yönlerinde bir temel hâine geldi. Sanat, Arap özlemi ve hırsları, Araplık fikrinin gelişimi ve Arap çevresiyle bağlantının Filistin üzerinden kurulması -özellikle 1965'te silahlı Filistin direnişinin patlak vermesinden sonra- Filistin davası üzerine çok sayıda yazı ve çeşitli yenilikler ortaya çıkmasını kolaylaştırdı.²⁴

Abdül Nasır döneminde, ayrıca Mısır'daki kültür devriminin temel ilkelerini belirleyen Kültür Bakanlığı başkanlığında bir dizi başka kültür kurumu da ortaya çıktı. Mısır'ın kültürel rönesansına katkıda bulunan Kültür Sarayı, Kültür Yüksek Konseyi, tiyatrolar, enstitüler, Dar al-Kutub ve diğer kurumlar gibi kurumlar bu dönemde ortaya çıktı.

3.1.1. Kültür Bakanlığının Kuruluşu²⁵ Cemal Abdül Nasır'ın kültür projesi Ekim 1958'de Kültür ve Ulusal Rehberlik Bakanlığı'nın kurulmasıyla ciddi olarak başladı. Abdül Nasır döneminde ve onun kültürel projesi sırasında bu bakanlık üç aşamadan geçti: Ekim 1958'den Eylül 1962'ye kadar olan ilk aşama ve Eylül 1962'den Eylül 1966'ya kadar olan ikinci aşama ve Eylül 1966'dan Kasım 1970'e kadar olan üçüncü aşama. Kültür Bakanlığı 1958'de Milli Rehberlik Bakanlığı'na bağlı olarak gelişmeye başlamıştı ve daha sonra Enformasyon Bakanlığına bağlanmıştı. Bu, Kültür Bakanlığı'nın başlangıçta kendi misyonunu da taşıyan Sarwat

²³ Reem Lotfi, **El-fân ve El-huiat El-sakafiat**, Manshür Mujtamae el'bahth el'akademii, 2011, s. 4.

²⁴ Ahmed Ebu Matar, "Sawrat Yulfu ve sakafatiha", **El-hizb El-vataniu el-vahdawi el-takadumi**, Sayı 40, 1988, s. 159.

²⁵ **Kültür Bakanlığının**; Ülkenin kültür politikalarının ve kültürle ilgili tüm faaliyetlerin geliştirilmesinden ve uygulanmasından sorumlu ana kurumdur. Başlangıçta, bu bakanlığın organlarının çoğu, başta Eğitim ve Halk Eğitimi Bakanlığı olmak üzere farklı bakanlıklar arasında bölünmüştü. Bakanlığın yapısı (hâlâ isimlessiz şekilde) 1952'de Temmuz Devrimi'nin iktidara gelmesinden sonra Milli İrşad Bakanlığı'nın kurulmasına kadar yavaş yavaş şekillenmeye başladı. 1958'de bakanlığın adı "milli rehberlik" ile eşanlamlıydı. 1965 yılında tam bağımsız bir kurum haline geldi. Mounha Al-Batrawi, Nermeen Khafaji, **Mülakhas El-siyasat El-thaqafiat lil'dawlat fi Mısır**, ARCP yayıncılık, 2014, s.13.

Okasha'nın²⁶ sekiz ay önce işleri devralmasından önce kurulmadığı anlamına geliyor. Başlangıçta bakanlığı baştan tesis etme konusu başlı başına zor zor bir işti ve çok fazla sayıda istihdam oluşturmak ve atamalar yapmak gerekiyordu.²⁷

Cumhurbaşkanı Cemal Abdül Nasır, kültürün gelişmesinin düşüncenin gelişmesine yol açtığına inanarak kültürel projeleri desteklemeye istekliydi, yazıyı ve propagandayı ulusun bilincini ve vicdanını şekillendirmede önemli bir araç olarak gördü. Aynı zamanda Okasha döneminde, bakanlık kültürel çalışmalar için beş yıllık bir plan geliştirdi ve Mısır Müzesi'nin kurulmasını, modern bir opera binasının ve kitaplar için yeni bir kitap evinin kurulması ve modern bir matbaayı içeren yaklaşık yedi milyona sterlinlik bir bütçe belirledi.²⁸

3.1.2. Yüksek Kültür Konseyi 1956 yılında Dr. Taha Hüseyin önderliğindeki aydınlar, devletin üretim ve hizmet için kurduğu iki konsey gibi kültürün bir konseyinin olmasını talep ettiler. Devlet talebe cevap vermiş ve “Sanat ve Edebiyat Sponsorluğu Yüksek Kurulu”nu kuran 1956 tarihli 4 sayılı Kanun’u çıkarmıştır. Kurul, Sanat ve edebiyat alanında çalışan devlet ve sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını koordine eden Bakanlar Kurulu’na bağlanmıştır. Bu kurulun kuruluş amacı, bu alanlarda çalışanları teşvik edecek araçları tasarlamak, sanat ve edebiyat alanlarında entelektüel üretim düzeyini yükseltmek için çalışmaktı. Buluş yapmak, bu alanlarda çalışanları özendirmek ve sanat ve edebiyat alanlarında entelektüel üretim düzeyini yükseltmek için çalışmak, sanat ve edebiyatçı nesiller yetiştirmenin yollarını aramak anlamına geliyordu.²⁹

Aralık 1958’de, Cumhurbaşkanı Cemal Abdül Nasır tarafından, Eğitim Bakanlığından temsilcileri içermek şartıyla, adı “Sanat, Edebiyat ve Sosyal Bilimler Sponsorluğu Yüksek Kurulu” olan konseyin Kültür ve Rehberlik ve her üniversiteden bir üyeden oluşmak üzere yeniden

²⁶ **Sarwat Okasha**; Filistin savaşına katılan bir silahlı kuvvetler subayı. Devrim Komuta Konseyi üyesi ve Berlin, Paris, Madrid ve Roma’daki Mısır büyükelçiliklerinde askeri ataşe. Sorbonne’dan edebiyat alanında doktorası olan bir bilim adamı, Kültür Bakanı ve Mısır Bilim Derneği üyesi. Mısır’ın ilk Kültür Bakanı ve uluslararası düzeyde sekizincisiydi ve Yüksek Baraj binasından sonra Abu Simbel ve Philae’deki Mısır anıtlarını kurtarmak için bir kahraman olarak kabul ediliyor. Aynı zamanda baş editör, büyükelçi, bakan, National Bank yönetim kurulu başkanı, Yüksek Sanat ve Edebiyat Konseyi başkanı, Royal British Academy üyesi ve bilimsel bilimin kurucusuydu. Mısır’da ve yurtdışında, kültürel ve edebî siteler. Mısır’a modern, parlak yüzünü kazandıran Mısır kültürü ve sanatının aşığıydı. Hamed A. Ead, “Egyptian Culture in a Historical Context: Founder of Contemporary Cultural Renaissance of Egypt, Sarwat Okasha”, **Global Scientific Journals**, Cilt 9, Sayı 10, Ekim 2021, s. 1547-1548.

²⁷ Mahir Hasan, “Fî mâşrue Louis Awad El-sakafii fi el’majlis al’aelaa”, **El-Bdae**, Sayı 11, 1 Aralık 2001.

²⁸ **El-Waqayie**, Sayı 149, Yıl 1372, 10 Kasım 1952.

²⁹ Louis Awad, “El-tanmiat el-sakafiat fi Mısır munzu aem 1952”, **Al-Adab**, Sayı 11, 1 Kasım 1972, s.2.

oluşturulması için yeni bir karar yayınlanmıştır. Kurulun Bakanlar Kurulu'na doğrudan bağlı olması yerine Mayıs 1969'da Kültür Bakanlığı'na bağlı olması yönünde yeni bir karar çıkarılmıştır.³⁰

Kültür Yüksek Kurulu'nun en önemli başarılarından biri, farklı kuşak ve uzmanlık alanlarından eser üreticilerine, yazarlara ve düşünörlere devlet ödülleri verme görevini üstlenmesidir. Devlet tarafından yıllık ödöllerin verileceğine karar verildiğinde, Teşvik, Mükemmellik ve Takdir ve Nil Ödülü gibi adlarla anılan ödöller takdim edilecektir. Bu ödöller edebiyat, sanat ve sosyal bilimler alanlarında verilmekte ve ödöllerde yetkili merciler tarafından her yıl aday gösterilecektir. Kişiler ayrıca teşvik ödülü almak için çalışmalarını sunacaklardır. Kişilerin de Mükemmellik Ödülü'ne başvurma hakları olacaktır. Her yıl Konsey, kazananlar için her ödölün derecesine göre teşekkür belgeleri, mali ödöller ve altın ve gümüş madalya dağıtacaktır. 1958-2017 yılları arasında Konsey, 818 teşvik ödölü, 124 mükemmellik ödölü, 395 Devlet Takdir Ödölü ve 61 Nil Ödölü vermiştir.³¹

3.1.3. Kültür Sarayları Kurumu³² Temmuz 1952 devrimine kadar gelişen ve büyüyerek devam eden Halk Kültürü Vakfı fikri ve devrim hükümetinin kurumsal bir varlık olarak kurmaya başladığı Eğitim Bakanlığı, halk için önemli işler yapmaya devam ediyordu. Bu dönemde Kasım 1952'de Fethi Rıdvan'ın üstlendiği, oyunculuk, sinema ve müzik konularında uzmanlaşmış "Sanat Departmanı" ile "Eski Eserler Dairesi"ni içeren "Millî İrşad Nezareti" kuruldu. Her iki daire de daha önce belirtildiği üzere başlangıçta Maarif Vekaleti'ne bağlıydı ve durum Haziran 1958'de Millî Rehberlik Bakanlığı'nın teşkilatlanma kararının yayınlanmasına kadar bu şekilde devam etti. Halk Kültürü Vakfı, Kitap Evi Mirası ve diğer daire ve bölümlerin yanı sıra Sanatlar Dairesi de buna dahil olmuş, daha sonra Rehberlik Bakanlığı o tarihten Kültür Bakanlığı'nın kuruluşuna kadar dönüşmeye başlamıştır.³³

³⁰ Sarwat Okasha, **Muzakirati fi el'siyasat ve el-sakafa**, Dar Al-Shorouk Yayınları, Kahire, 1988, s. 713.

³¹ "El-Majlis el-sakafi al'aelaa", **El-Waqayie**, Sayı 9, 30 Ocak 1956.

³² **Kültür Sarayları Kurumu**; Kültür sarayları fikri, Ahmed Amin'in Mahmud Fahmy Al-Naqrashi'nin bakanlığı sırasında Eğitim Bakanı'na (Abdel-Raziq Al-Sanhoury) önerdiği 1945 yılına kadar uzanıyor. O zamanlar Mısır'da Kültür Bakanlığı yoktu. Ahmed Amin, Kültürün yaygınlaştırılmasının ancak okuma ve yazma yoluyla olabileceğine inanarak, okullar dışında birçok yerde dinleyerek yayılabileceğine inanarak, Millî Eğitim Bakanlığı'nın çalışmalarının sadece okul içi eğitime odaklandığını gördü. Ahmed Amin, daha sonra adı "Popüler Kültür Vakfı" olarak değiştirilecek bir "Halk Üniversitesi" kurma fikri üzerine Bakan'a bir rapor sundu. Sinemada çalışan işçilerin köylere taşındığı yer, çok sayıda öğretim görevlisiyle birlikte kültürel filmler gösteriyordu. Bu proje halk tarafından çok beğenildi. Katılımcı sayısı birkaç bin farklı yaşa ulaştı ve üniversitedeki çalışmanın el becerileri ve el sanatları öğretme dallarını içerdiğini belirtmekte fayda var. Ahmed Hamuş, **Harif Abdül Nasır**, s. 335.

³³ Ahmed Zakaria Al-Shalaq, **Fî hadrat el-sakafat ve el-musakafin**, Genel Kitap Kurumu, Kahire, 2020.s. 156.

Bu dönemin fikriyatını ve kurumların gelişim seyrini inceleyen Fawzi Shalaby, *Adab Wanaqd* gazetesinin 27. sayısında “Kültür Sarayları” başlıklı bir yazı kaleme almış ve şunları söylemiştir: “Devrim, kültürel saraylar inşa etmek ve büyütmeyle meşgul olmuştur. Altmışlı yıllarda, sadece edebî ve sanatsal toplantılar yoktu, daha çok yazarlar, şairler ve sanatçılar arasındaki derin uyumu ve milletlerinin kader meselelerini vurgulayan önemli bir canlanma da vardı. Dolayısıyla altmışlı yıllarda kültür saraylarının refahının tesadüf olmadığını ve devrimden sonra toplumda kapsamlı bir canlanma ve tam bir değişimin parçası olduğunu görüyoruz.”³⁴

Sarwat Okasha Kültür Bakanlığı’na geldiğinde, kültürü yayma arzusu onu sosyalist ülkelerde uygulanan “kültür sarayları” sistemini benimsemeye sevk etmişti. Bu sarayların başlangıçtaki görevi insanları kulüplere sokmaktı. Tiyatro, film, sergi ve gösterilerden başkentte uygulanan kültür ve sanat etkinliklerini her yönden sunmakta, müzik ve benzeri hizmetleri vermekteydi. Plan, her vilayetin merkezine bir saray yapılması ve bakanlığın köyleri dolaşmak, kültürü kitleler arasında yaymak ve onları şehirdeki kültür ipine bağlamak için kültür konvoyları hazırlamak, cehalet çağlarının kendilerine dayattığı tecrit duvarlarını yıkmak ve kültür saraylarının şehrin kültürünü kırsalın kültürüne bağlayan merkezler olmasını sağlamak şeklinde düşünülmüştü.³⁵

Yörelerde kültür saraylarının kurulması konusundaki yaklaşıma gelince, Kültür Bakanlığı projeyi açıkladıktan sonra halk memnuniyetle karşıladı. Valilikler öne çıkarak kültür saraylarının yapımını hızlandırma isteklerini ve maddi katkı sağlama konusundaki desteklerini ortaya koydular. Proje için kentlerde ortalama 4 bin metrekareden az olmayan gerekli arazi tahsis edildi. 50.000 lirayı bulan sarayın yapım maliyetine katkıda bulunmaya gönüllü olduklarını ifade ettiler.³⁶

Bakanlık, başlangıçta büyük kentlerde on dört kültür sarayı ve şehirlerde on bir kültür merkezi ile başladı. Böylece Mısır kırsalı da düzenlenen etkinliklerle ilk kez kültürün lezzetini tatmaya başladı ve çiftçiler fırsat buldukça tiyatro ve sinema gösterilerini ve sanat sergilerini izlemeye akın etti. Bakanlığın, bu amaçla donatılmış özel tip arabalarda, onları ve sinema makinelerini kırsalın derinliklerine nakletmek için kütüphaneler ve gezici tiyatrolar üretmeye başladığı bir zamanda, bir kanun hükmünde kararname uyarınca çalışanları eğitmek için bir program da yürürlüğe konuldu. Bu dönemde bakan da, Eylül 1962’de, vilayetlerin merkezlerinde

³⁴ “Kusur el-sakafa”, *Adab Wanaqd*, Sayı 27, Yıl 3, 1 Aralık 1986, s.158.

³⁵ Adel Ghoneim, “Cemal Abdül Nasır ve ehâdu”, *Dar Al Maaref*, Kahire, 2012, s. 163.

³⁶ “El-Kusur el-sakafiat ve el’karfanat”, *El-Majalla*, Sayı 50, 1 Şubat 1961.

saraylar inşa edildikten, diğerleri başlatılıncaya ve bazı kültür merkezleri hazırlanıncaya kadar görevinden ayrılmadı.³⁷

Kültür Sarayı, içinde çok sayıda kitap, not ve kayıt bulunan bir halk kütüphanesine sahipti ve okuyucu, okuma odasında okuyabilir veya ihtiyacı olan kitapları ödünç alabilirdi. Kütüphanede ayrıca önemli konuların toplu olarak çalışıldığı ve fikirlerin güçlenmesine olanak sağlayan seminerler düzenleniyordu. Kütüphanenin yanı sıra yerli ve yabancı oyuncu ekiplerinin sergilendiği büyük bir tiyatro kurulacak ve her valilikten amatör ekipler bu tiyatrolarda çalışarak teatral farkındalığı yaygınlaştıracak ve tiyatronun mesajını harika bir şekilde yerine getirecektir. Buralar vatandaşların yeteneklerini ve hobilerini keşfetme fırsatı buldukları ve hatta hobilerini geliştirmek için yeterli imkan ve araçları buldukları yerler olarak görev ifa etmekteydi.³⁸

Kültürel saraylar, sinema ve tiyatro gösterileri için bir salon, entelektüel ve edebi bir forum, bir plastik sanatlar sergisi ve bir müzik dinleme salonu içerecek şekilde tasarlandı. Kültür saraylarının, bölge halklarından birer hikâye, tiyatro, şiir ve müzik yazarları neslinin yetişmesine, aralarında karşılıklı ziyaretlerin ve üyelerini ve topluluklarını etkilemiş ve bu da tiyatro, halk müziği ve popüler edebiyat alanlarında çalışan yeni unsurların ortaya çıkmasına neden olmuştur.³⁹

3.1.4. Milli Kütüphane ve Arşivler⁴⁰

Dr. Okasha bakanlığı üstlendiğinde, Dar al-Kutub için en son tarzda yeni bir bina inşa etme fikri, en iyi ofis hizmetini sağlama ve aynı zamanda entelektüel mirası ve nadir el yazmalarını koruma düşüncesi ortaya çıktı. Nitekim 23 Temmuz 1961'de Nil Kornişü üzerine temeli atılan yeni yapının 1966 yılına kadar yapımını engelleyen bazı idari sorunlar yaşanmıştır. Dr. Okasha tekrar bakanlığa dönünce, 1969'da Bab Al-Khalq binasından yeni binaya binanın bütün müştemilatı, kitaplar ve el yazmaları da aktarılmış oldu.⁴¹

³⁷ "Risalat Kusur el-sakafat li'khidmat el'qism al'riyfi el'mahrum men barakat el-sakafa", **El-Hilal**, Sayı 5, 1 Mayıs 1955, s.76.

³⁸ "Risalat Kusur el-sakafat li'khidmat el'qism al'riyfi el'mahrum men barakat el-sakafa", **El-Hilal**, Sayı 5, 1 Mayıs 1955, s.76.

³⁹ Ahmed Zakaria Al-Shalaq, **Fî hadrat el-sakafat ve el-musakafin**, s. 176.

⁴⁰ **Darü'l-Kütüb**, 1870 yılında Hidiv İsmail döneminde, bilgi nazırı Ali Mübarek'in çabalarıyla "Hıdiv'in Kitaplığı" adı altında kurulmuştur. Salonu çok sayıda okuyucu ve araştırmacıyı ağırlayabilmektedir. Milli Eğitim ve Rüşvet Bakanlığı, devrimin ilk yıllarında, Darü'l-Kütüb'ün kütüphanesinin hizmetini kolaylaştırmak ve halkın evini rahatlatmak için Kahire mahallelerinde 10 şubesinin kurulmasını teklif etti. Eğitim 1958 yılında Kültür ve Millî Rehberlik Bakanlığına devredilmiş ve 1971 yılında Umumi Kitap Makamı kuruluncaya kadar Kültür Bakanının denetiminde kalmış ve onun Yönetim Kurulu Başkanı olmuştur. Ahmed Zakaria Al-Shalaq, **Fî hadrat el-sakafat ve el-musakafin**, s. 160.

⁴¹ Tefvik İskender, "Dar El'tâwsik el'târikhia", **El-Majalla**, Sayı 21, 1 Eylül 1965, s. 124.

1966'da "Ulusal Tarihi Belgeler Evi"nin Kitap Evi'ne eklendiğini ve 1971'den bağımsız oluncaya kadar Mısır Genel Kitap Teşkilatı'nın bir parçası olarak kaldığı "Kitaplar ve Ulusal Belgeler Evi" hâline geldiğini belirtmekte fayda var. Bu yapı 1993 yılında "Kitaplar ve Milli Belgeler Meclisi Genel Makamı" adını almıştır. 1961'in sonuna kadar devletin bir yayın kurumu olmadığı, dolayısıyla Kasım 1961'de "Mısır Haber, Yayın, Dağıtım ve Basım Genel Otoritesi"nin kurulması için bir cumhuriyet kararnamesi çıkarıldığı bilinmektedir. Amacı, halkın kültürel, sosyal ve siyasi olarak seviyesini yükseltmek, iç ve dış haberlerle kamuoyunu aydınlatmaktır. Burası Mart 1962'de "Mısır Yazım, Tercüme, Basım ve Yayım Genel Kurumu" adını aldı. Daha sonra bu kurum "Mısır Genel Haber, Yayıncılık, Yazarlık ve Basım Kurumu" ile birleştirildi ve 1965 Eylül'ünde adı "Genel Mısır Yazım, Haber ve Yayın Kurumu" oldu.⁴²

3.2. Cemal Abdül Nasır'ın Kültür Politikalarının İlk Dönemi (1958 – 1962)

Bu dönemde Kültür ve Milli Rehberlik Bakanlığına Sarwat Okasha'ya atanmıştı. Okasha, bakanlık görevini üstlendiği ilk günden itibaren Mısır'daki önemli aydınlarla iletişim kurmanın gerekliliğini gördü. Bir dizi görüşmeden sonra, aydınların sorunları ve istekleri, öngördükleri çözümler ve bakanlığın ve onun en önemli daire ve kurumlarının nasıl geliştirilebileceği konusunda önemli veriler elde edildi. Bu nedenle, kültür yayıncılığı ve faaliyetlerini takip eden sanatçılar, yazarlar, aydınlar, kültür ve sanatseverler ve işçilerden oluşan en büyük grup, Mart 1959'da Opera Binası'nda ciddi bir toplantı yapılması çağrısında bulundu. Bu sırada bir hafta boyunca oturumlar ve komitelerde ihtisas toplantıları yapıldı ve bu toplantılar sonucunda çeşitli grupların kültürel vizyonları ve yönelimleri ortaya çıkmış oldu. Okasha, bu süre zarfında bakanlıkta önemli başarılarla imza attı.⁴³

3.2.1. Kitap ve Yayıncılık Alanında Yapılanlar 1957 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Kültür Genel Müdürlüğü döneminde, devrim döneminin ilk kültür projelerinden biri olarak kabul edilen "Bin Kitap" projesi hayata geçirildi. Kültür Bakanlığı daha sonra bu projeleri yeniden gözden geçirmeye karar verdi ve bu proje yeniden farklı tarihsel aşamaları tartışan kitapları içerecek şekilde ortaya çıktı. Bakanlık, tercüme kitapların yanı sıra, özellikle kültürel miras alanında farklı dallarda çok sayıda kitap yayınlayan Arapça Kütüphane Dizisi'ni de yayınladı. Daha sonra Bakanlık, kitabı her düzeyde eğitilmiş okurun hizmetine sunacak bir politika oluşturduktan sonra, 1960 yılında yayın müdürlüğünü bağımsız bir kurum haline getirmeye karar verdi. Yayıncılık planı, devrimin üçüncü projesi

⁴² Yahya İbrahim, *Makhtutat El'Arshif el'watanii*, Kahire, 1994, s. 46.

⁴³ *El-Waqayie*, Sayı 149, Yıl 1372, 10 Kasım 1952.

olarak dört tanınmış süreli yayın serisini meydana getirmişti: İnsanlığın Mirası, Kültür Kütüphanesi, Arap Medyası ve Uluslararası Oyunlar.⁴⁴

Bu dizi, halkın yüksek kültürü basitleştirilmiş bir şekilde ve düşük fiyatlarla elde etme hakkı için çağrıda bulunan bir sloganı gündeme getirerek, kültürü popülerleştirme hedefine ulaştırmayı başardı. El-Ahram gazetesinin 1961 tarihli 27226. sayısında “Kültür ve Rehberlik Bakanlığı Havacılık Bilincinin Yayılmasını Kabul Ediyor” başlıklı bir haber yayımlanarak bakanlığın bazı konularda farkındalık yaratmakla meşgul olduğunu okuyucularına duyurdu.⁴⁵

Kültür ve Rehberlik Bakanlığı, kamuoyunda havacılık bilincini yaygınlaştırmayı amaçlayan ilk kitabı yayımladı. Kitap, pilot Bay Al-Maghrebi tarafından yazılan havacılık hikayesi hakkında idi. Kitap 319 sayfadan oluşuyor ve balon fikrinin başlangıcından Süpersonik çağa kadar uçuşun hikayesini anlatan çok sayıda görsel içeriyordu.

Bu dizinin birçok kitap, miras kitabı, sözlük, ansiklopedi ve sözlük yayınladığını belirtmekte fayda var. Fathi Radwan’ın idaresi sırasında bakanlık, yüksek sanatsal ve edebi üretimi olan araştırma ve makaleleri yayınlamak için iki aylık gazete çıkarmıştı: Ocak 1957’de yayınlanan ve Sarwat Okasha döneminde devam eden “Majalla” gazetesi, ikincisi ise Arapça konuşan Afrika halklarını Arap kültürüne bağlamayı amaçlayan “Journal of Africa Renaissance” idi, ardından doğu ve batı küresel düşünce akımlarını muhtevi “Çağdaş Düşünce” dergisi yayınlandı.⁴⁶

3.2.2. Tiyatro ve Müzik Alanında Yapılanlar Bu alandaki çıkış noktası, teatral yaratıcılık, müzik yapmaya ve şarkı söylemeye olanak sağlamak, grup dansı, bale, opera gibi ifade biçimleri ile şarkı söyleme, müzik ve kukla sanatı gibi sanatların tanıtılması amacıyla “Tiyatro ve Müzik Sanatları Genel Kurumu”nun kurulması olmuştur.⁴⁷ 1958 yılında Cumhurbaşkanı Cemal Abdül Nasır tarafından Gündüz ve Akşam Oyunculuğu Enstitüsünün adının Yüksek Drama Sanatları Enstitüsü olarak değiştirilmesine ilişkin 1283 sayılı Kararname çıkarılmıştır. Ayrıca bu çerçevede Milli İrşad Bakanlığının teşkilatlanmasına ilişkin 1958 tarihli ve 671 sayılı Cumhuriyet Kararnamesi ile Kültür ve Millî İrşad Bakanlığına ilişkin 1958 tarihli 692 sayılı Cumhuriyet Kararnamesi çıkarılmıştır.⁴⁸

⁴⁴ Sarwat Okasha, **Muzakirati fi el-siyasat ve el-sakafa**, Dar Al-Shorouk Yayınları, Kahire, 1988, s. 22.

⁴⁵ “Wizarat el-sakafat ve el’irşad takbal naeşer el-wacy”, **El-Ahram**, Sayı 27226, Yıl 87, 27 Haziran 1961 Salı, s. 5.

⁴⁶ Ahmed Zakaria Al-Shalaq, **Fi hadrat el-sakafat ve el-musakafin**, s. 11.

⁴⁷ İmad Ebu Gazi, “Ruaa hawl wakie ve müstakbal el’sinaeat el’iibdaeiati fi Mısır”, **Qitae El-Sinaeat El’iibdaeiati fi Mısır: El-nash’at - El-hadir - Afaq El-Mustaqbal**, El Meclis-i Sakafi el Britany, Kahire, 2020, s. 19.

⁴⁸ Al-Jaridat Al-Rasmiyat, **Karar raiys El-Cumhuriat el’earabiat el’mutahidat rakm 1283 lisanat 1958**, 32 sayılı, 16 Ekim 1958.

Bu dönemde toplu şarkı söyleme “Coral” unsurları da ortaya çıktı. Sabah öğrenciler için çok düşük fiyatlarla haftalık konserler düzenlendi ve akşamları halka “orkestra” konserleri sunuldu. “Senfonik” konsere gidenlerin sayısı 1959’da 6 bin kişiden 1961’de ikiye katlandı. Orkestra ayrıca müzik kompozisyonunu teşvik etme eğilimindeydi ve 1958’de Sarwat Okasha’nın rehberliğinde orkestrayı çalan Ebu Bekir Khairat’ın da aralarında bulunduğu beş çağdaş Mısırlı besteci sunumlar yaptı. Törene Devlet Başkanı Cemal Abdül Nasır da katıldı ve devlet başkanı ilk kez bir senfoni konserine katıldı ve törenin bitiminden sonra Ebu Bekir Khairat’a Liyakat Nişanı verildi.⁴⁹

Bu aşamada bakanlık ayrıca tiyatro severlerin yeni opera okulları ile tanışmalarının önünü açmaya çalıştı. Bu nedenle İtalyan ekibinin yanı sıra Alman ve Yugoslav müzik grupları da ağırlandı ve bakanlık modern çalgı aletlerinin sağlamak için de elinden geleni yapıyordu. Kahire orkestrası’nın belki de bu aşamadaki en belirgin faaliyetlerinden biri de halka açılmasıdır. Opera binasında gösteri yapmak yerine Qasr El Nil sinemasına aktarılmış, daha sonra orkestra Mısır dışında konserler vermek için dışarı çıkmıştır ve bu çerçevede Beyrut’a gitmiştir.⁵⁰

3.2.3. Sinema Alanında Yapılanlar⁵¹ Sinema alanında devlet, film endüstrisindeki işçilere finansal kolaylıklar sağladı, sinema üretimi için kredi sağladı, stüdyoları kredilerle finanse etti ve Mısır filmlerinin ülke içinde ve dışında gösterilmesini teşvik etti. Bu hedeflere ulaşmak için Egypt Company for Acting and Cinema aracılığıyla bazı ciddi sorunları ele alan sınırlı sayıda kurgusal ve tarihi film üretilmiştir. Ayrıca Mısır toplumunun değerlerini ifade eden ve Mısırlıları ülkelerini ve kültürel miraslarını tanıtan bir dizi belgesel film yapılmıştır. Bu filmlerden en önemlisi (Güneşin Pınarları)

⁴⁹ Seyit İsmail, **Masrah el’earayis fi mısır**, Ulusal Çocuk Kültürü Merkezi, Kahire, 2020, s. 103.

⁵⁰ İmad Ebu Gazi, “Ruua hawl wakie ve müstakbal el’sinaeat el’iibdaecat fi Mısır”, **Qıtae El-Sinaeat El’iibdaecat fi Mısır: El-nash’at - El-hadir - Afaq El-Mustaqbal**, s. 19.

⁵¹ Sinema alanı Ocak 1963’te Mısır’da şekillendi ve Mısır sinemasının en büyük yönetmenlerinden Salah Abu Seif’in gözetiminde başladı. Abu Seif, Naguib Mahfouz’un “Yeni Kahire” adlı romanına dayanan Kahire 30 filmi üzerinde çalışmaya başladı. 1964 yılı sonundan itibaren Sinema Kurumu Planlama Dairesi Başkanlığı tarafından Vakıf Yönetim Kurulu’na sunulan bir projede temsil edilen tam bir planlama hazırlanmış ve onaylanmıştır. Bu proje biri entelektüel temel olmak üzere iki temele dayanmakta ve toplumun içinde bulunduğu aşamada devletin entelektüel ihtiyaçlarını yani sinemanın sunması gereken filmin ne olduğunu araştırmaktadır. Seyirci böylece sinema sektörü devletin denetiminde mi oluyor? Diğer “maddi” temele gelince, proje aktörlerin, yönetmenlerin, fotoğrafçıların ve yazarların insan enerjisi yeteneklerini ve para ve bütçelerden gelen maddi enerjiyi incelemekle ilgiliydi. Projeyi uygulama sorumluluğu, Saad Eddin Wahba başkanlığındaki Arap Film Yapım Şirketi ve Gamal El-Leithi başkanlığındaki Kahire Sinema Şirketi olmak üzere iki kamu sektörü şirketi arasında paylaşıldı. Üretim çıktısı 1965’te 40 filmi. Wahidi Alniqashi, “Hesabat 1965 ve afak 1966”, el-sakafa ve el-fân, **Al-Tali’a**, Sayı. 1. yıl. 2, 1966, s. 91.

filmidir. Bu filmin başrol oyuncusu John Finney'di ve filmin amacı Mısır'da turizmi teşvik etmektir.⁵²

El-Ahram gazetesinin 1961 tarihli 27231 numaralı sayısında “Sinema ve tiyatro hizmetleri, kırsala nasıl ulaştırılacağına dair bir çalışma” başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Kültür Bakanı Sarwat Okasha -özellikle kırsal kesimde bu hizmetlerin halka nasıl ulaştırılacağını araştırmak için- Yugoslavya'ya sinema, tiyatro, edebiyat, eleştiri, kütüphane, sanat ve sosyal hizmet adamlarından oluşan bir heyet göndermeye karar verdi. Misyonun görevi üç ay sürdü. Bu süre zarfında Belgrad ve Zagreb ziyaret edilecek ve ardından Yugoslav kırsalı dolaşarak kültür sarayları sistemi incelenecek ve Mısır ortamına uygun olanlar Mısır'daki Mısır kültür saraylarında uygulamak için not edilecekti.⁵³

Ayrıca bakanlık, Mısır Stüdyosu'nu da bünyesine katarak, geliştirmek ve verimliliğini artırmak için yarım milyon liralık bir meblağ ayırdı, bunun yanı sıra ses, fotoğraf ve film baskısı için modern ekipmanlar sağladı. Bakanlık, oyunculuk, sinema ve müzik alanında çalışanlara destek olmak için Oyunculuk, Sinema ve Müzik Meslekleri Sendikası'nı kurdu. İlk kez 1959, 1960 ve 1961 yıllarında bakanlık, sinema sanatının dallarını teşvik etmek için mali ödüller dağıtmış, ardından yapımcıları güçlü eserler sunmaya teşvik etmek için en iyi filmlerin kopyalarını satın alma ilkesini eklemiştir.⁵⁴

3.2.4. Eski Eserler Alanında Yapılanlar Eski Eserler Dairesi 1958 yılında Milli Eğitim Bakanlığında Kültür Bakanlığına taşındı. Bakanlık eski eserlerle özel olarak ilgileniyordu ve bu konuda iki aşamalı bir çalışma planı hazırladı. Birincisi eski eserlerin restorasyonu ve bilimsel tescili, ikincisi ise önceki yabancı arkeolojik kazıları teşvik etmek ve kazı işlerini geliştirmek. Bakanlığın ören yerleri ve müzelere verdiği özenin yanı sıra Giza Piramitleri, Salaheddin Kalesi ve Karnak Tapınağı'ndaki Ses ve Işık Projesi gibi kültürel bir etkinlik de gerçekleştirdi. Proje, Mısır antik eserlerine dikkat çeken tarihi metin, müzik ve sanatsal performansı birleştirecek şekilde uygulandı. Piramitlerde ve Sfenks'teki ses ve ışık gösterisi 13 Nisan 1960'ta açıldı ve açılışa Cemal Abdül Nasır katıldı ve Cemal Abdül Nasır 23 Temmuz 1962'de Salaheddin Kalesi'ndeki ses ve ışık gösterisinin de açılışını yaptı⁵⁵.

⁵² Louis, Awad, “Müstakbal el-sakafat fi mısır”, El-maerifa gazetesi, Sayı. 186, 1 Ağustos 1977, s. 17.

⁵³ “Dirasat ean hıdmat el-sinema ve el-masrah ve kayfiat wesulihı ‘ilâ el‘manatik el‘riyfiya” **El-Ahram**, , Sayı 37231, yıl 87, 13 Kasım 1961, s. 5.

⁵⁴ Louis, Awad, “El‘tanmiat El-sakafiat fi Mısır munzü aem 1952”, **Al-Adab**, Sayı. 11, 1 Kasım 1972, s.2.

⁵⁵ **El-Câmeiat El-mısriât el‘amât lil‘kitabı**, Mawsueat Mısır el‘hadisa, Kültür Bakanlığı, 1996, s. 118.

Bakanlığın ses ve ışık projesindeki başarısı, arkeolojik alanlarda sanat senlikleri düzenlemek için tiyatrolar kurulmasını düşündürdü ve fikir ilk kez 1961 yılının Ağustos ayında ünlü piramitlerin bulunduğu piramitlerin çevresinde uygulanmaya başlandı. İngiliz grup “Old Vic” sahnede dört konser verdi. Şarkıcı Ummügülsüm de “Al Atlal” şarkısını seslendirdi ve 1962’de Philae Tapınağı’nın kurtarılmasına katkıda bulundu. Bu bağlamda İskenderiye’deki Roma Tiyatrosu da bölgede klasik oyunların sergilenmesi için araştırma yapan Polonya heyetinin yardımıyla hazırlanmış, ayrıca El-Ghourî Ajansı’nı kullanarak çok popüler olan oyunları ve folkloru sunmuştur.⁵⁶

Nihayet bakanlık, 1959’da UNESCO ile işbirliği içinde Nubia anıtlarını kurtarmak için geniş bir uluslararası kampanya başlattı. Birleşik Arap Cumhuriyeti hükümeti, Nubia anıtlarını koruma ve koruma sorununu çözmek için elinden gelen her şeyi yaptı. Hükümet, UNESCO’ya başvurarak Yüksek Barajın inşaat aşamaları için belirtilen süre içinde Nubia mirasını kurtarmak için teknik, bilimsel ve maddi yardım talebinde bulundu. Talep UNESCO tarafından memnuniyetle karşılandı ve Ekim 1959’da UNESCO Genel Direktörü tarafından çağrılan bir dizi uluslararası uzman, uluslararası bir eylem planı hazırlamak için Kahire’de bir araya geldi. Açılış oturumunda, Birleşik Arap Cumhuriyeti hükümeti büyük önem taşıyan bir açıklama yaptı. Nubia anıtlarının yerlerinde kazı, tescil ve kurtarılma veya tehdit altındaki alan dışına taşınması konusunda destek alma istekleri dile getirildi.⁵⁷

El-Ahram gazetesi, “Okasha bugün UNESCO konferansına katılmak için seyahat ediyor” başlıklı haberinde şu ifadeleri kullandı: “Dr. Sarwat Okasha, Abu Simbel’i yükseltmek için projenin finansman sürecini tartışmak üzere UNESCO tarafından 6 Kasım - 12 Aralık tarihleri arasında düzenlenecek on ikinci konferansın toplantılarında Birleşik Arap Cumhuriyeti heyetine başkanlık etmek üzere bu akşam Paris’e gitti. Arap heyetinde Eski Eserler Genel Müdürü Mohamed Anwar Shoukry ve Nuba Ofisi Başkanı Bay Shehata Adam, Yüksek Eğitim Bakanlığı Müsteşarı Abdel Fattah İsmail yer alıyor”.⁵⁸

3.3. Cemal Abdül Nasır’ın Kültür Politikalarının İkinci Dönemi (1962 – 1966)

Bu aşamada Kültür Bakanlığının Bilgi ve Turizm Bakanlığı ile birleşmesi kültüre ilginin azalmasına neden olmuştur. İlk başta Abdülkadir Hatem Eylül

⁵⁶ “El-masrah El-mısriü”, **El-Aqlam**, Sayı 6, Yıl 15, 1 Haziran 1980, sayfa 158.

⁵⁷ “El’Esâr El’nuwbiat fi mütâmar El-UNESCO (kalimat el’doktur Sarwat Okashat fi el’mütâmar)”, **El-Majalla**, Sayı 49, Yıl 5, 1 Ocak 1961, s. 18; Hanefî Mahlevî, **Seyidatan Mısriytan, ‘Ümu Kâlsüm ve Jihan**, Arap Gençlik Yayınevi, s. 155.

⁵⁸ “Okasha ysaafir el’yawm li’hudur mütâmar El-UNESCO”, **El-Ahram**, Sayı 37616, Yıl 88, 30 Ekim 1962, s. 4.

1966'da bakanlığı devraldı, ardından Süleyman Hazin Ekim 1965'ten Eylül 1966'ya kadar bakanlık yaptı. El-Ahram gazetesi 1962 yılında 37616. sayısında "Sanat ve Bilim Kurulu, Rehberlik Bakanlığı'na bağlıdır" başlıklı haberinde "Sanat, Edebiyat ve Sosyal Bilimler Yüksek Kurulu'nun Kültür ve Milli Rehberlik Bakanlığı'na bağlanması ve bu kurulun başkanlığına Dr. Muhammed Abdülkadir Hatem'in getirilmesi kararlaştırıldığı" belirtmiştir.⁵⁹ Bu dönemde bir kültürel durgunluk yaşandı ve özellikle yeni opera projesi ve müzeler başta olmak üzere kültürel projeler bir önceki bakanlığın kendilerine bütçe ayırmaması nedeniyle geriledi ve bütçe başta medya olmak üzere başka amaçlara hizmet edecek şekilde kaydırıldı.⁶⁰

Yayıncılık ve kitaplar konusunda ise ulusal yayınevini sloganı "altı saatte bir yeni kitap" sloganını yükseltmekti. Sanat ve Edebiyat Yüksek Kurulu'nun bir raporunda, bu politikanın uğradığı kayıpların yanı sıra Mısırlı yazarların itibarının da zedelenmesine yol açtığı belirtildi. Raporda ayrıca, kitap stokunun Eylül 1961'de 9 milyonu aştığı belirtildi. Raporda bunun yayıncılık sisteminde planlama eksikliği üzerinde duruldu.⁶¹

Sarwat Okasha anılarında, Devlet Başkanı Cemal Abdül Nasır'ın Eylül 1962'de Kültür Bakanlığı'na döndükten sonra kendisine kültürel projelerinin sabote edilmesinden dolayı duyduğu öfkeyi dile getirmiştir. Sinema alanında ise Sinema Destekleme Kurumu bu aşamada iptal edilerek yerine 6 şirketin geçmesiyle maddi kayıplar ve borçlar artmaya başlamıştır. Şirketlerin zararları bir milyon beş yüz kırka, krediler iki milyona ulaşmıştı. Bunlara ek olarak filmlerin seviyesinin düşmesinden dolayı sinema sayısının azalması ve sinema yaygınlığının 360'tan 255'e düşmesi kaçınılmaz hâle gelmişti.⁶²

Tiyatro ile ilgili olarak yeni yönetim, tiyatro ve müzik kurumunun yayın kuruluşuna entegrasyonunu ve her birinin çalışma ve misyonlarının farklı doğasına rağmen bütçesinin buna dahil edilmesini uygun görmüş, bu da medya boyutunun baskın olmasına yol açmıştır. Böylece kültürel yönü ve tiyatronun kültürel mesajının büyük bölümü bir eğlence medya mesajına dönüşmeye başlamıştır. Bu dönem, özellikle 1963 ve 1966 yılları arasında, çok azı kaliteli olan çok sayıda tiyatronun gösterimi ile karakterize edilmiştir. Performanslar kültürel felsefeden yoksundu ve daha çok eğlence ağırlıklıydı. Yazar Louis Awad, 1964-1965 tiyatro sezonunu eleştirerek şu ifadelere yer vermiştir: "Yargı eleştirilenler ve izleyiciler tarafından verildiği için 1964 ve 1965 tiyatro sezonu sona ermek üzereydi ve bu sezon

⁵⁹ "Tatabae hayat el'adab ve el-ülüm wizarat El'iirshad", **El-Ahram**, Sayı 37616, Yıl 88, 30 Ekim 1962, s. 4.

⁶⁰ Abdülkadir Hatem, "El'nazariat el'kamiat ve el'naweiat fi el-sakafa", **El-Risala**, Sayı 1023, 22 Ağustos 1963, s. 3.

⁶¹ Hamit Said, "El'fân el'mısraa al'muâser", **El-Majalla**, Sayı 96, 1 Aralık 1964, s. 68.

⁶² Sami Hashaba, "El-masrah el'mısrii (al'azmat ve el'ianhiar)", **İbdaa**, Sayı 7, 1 Temmuz 1985, s. 116.

başarısız oldu, Seyirci de tepkisini ortaya koymuş ve tiyatro gösterisini terk ederek olumsuz yaklaşımını göstermiştir”. Esasen bu durum da Mısır’daki tiyatronun o dönemdeki durumunu açıkça ortaya koyması bakımından dikkate değer bir durumu göstermektedir.⁶³

3.4. Cemal Abdül Nasır’ın Kültür Politikalarının Üçüncü Dönemi (1966-1970)

Bu dönemde Sarwat Okasha bakanlığa dönmüştür. Eylül 1966 ile Kasım 1970 arasında onun göreve başlamasıyla bakanlık yeniden medya ve turizmden kurtulup Kültür Bakanlığı haline dönüşmeye başlamıştır. Okasha göreve başladığında, kültür ve sanat alanlarında aydınları ve işçileri bir araya getiren kültürel çalışmanın hedefleri hakkında dört açık diyalog konferansı düzenlenmesi çağrısında bulundu. Bu diyalogların sonuçları, bakanlıklarda çalışan işçiler ve aydınlar tarafından yönlendirilmek amacıyla 1967’de “Sinema, Tiyatro, Kitap ve Plastik Sanatlar Konferansları” adlı kapsamlı bir kitapta basıldı ve yayınlandı. Bu süre zarfında, Bakanlık aşağıdakiler de dahil olmak üzere bir dizi başarı elde etti:

3.4.1 Kitap ve Yayıncılık Alanında Yapılanlar 1966 yılının sonunda, Bakanlık ilk kez tüm yayın şirketlerini tek bir basım ve yayın şirketi olan “Arap Kitap Evi” ve bir dağıtım şirketi ve bir yazarlık ve yayın kurumu ile birleştirdi. Suhair Al-Qalamawi bu kurumun başkanlığını üstlendi ve kurumun asıl görevi Arap kitabının planlanması, yenilenmesi ve takibiydi. Bu yapı, yayın planına başlamadan önce Arap kitabı alanındaki kültürel gerçekliği bilmek istiyordu. Planı hazırlamaya başlamadan önce uzmanların önceki tüm yayınlar ve Arapça’ya çevrilmiş tüm önemli uluslararası kitaplar için kapsamlı bir rehber geliştirilmeye çalışıldı.⁶⁴

İlk kez, bakanlığın planı gençlere ve çocuklara odaklanma eğilimindeydi, bu nedenle gençlere “aqra” vakfı ile İngiliz “Longman” Vakfı arasındaki anlaşmaya göre “aqra” grubu da dahil olmak üzere bir dizi yayınladı. Vakıf aynı zamanda İbn Rüşd, İbn Sina ve Al-Farabi gibi Müslüman filozofların mirasını toplayarak eserlerinin tamamını yayınlamakla ilgilendi ve aynı zamanda modern Yunan edebiyatı, Amerika, Asya ve Afrika’nın bir antolojisini yayınladı. Ayrıca farklı dönemlerde medeniyet, düşünce ve sanatın gelişimi hakkında makaleler hâlinde yayınlanan “İnsan Düşüncesinin Başyapıtları” koleksiyonunu da yayınladı.⁶⁵

Bakanlık ayrıca çocuklara yönelik özel faaliyetler yürütüyordu. Onlara teknolojik gelişmeyi gösteren bir ansiklopedi sağlamak için çalıştı, ayrıca

⁶³ Celal Al-Sharqawi, “Mükadimat li’dirasat el’cumhur fi el-masrah el-mısrii”, **El-Beyan**, Sayı. 268, 1 Temmuz 1988, s. 83.

⁶⁴ Ahmed Ebu Zeid, **Hwıat El-sakafa el-arabiati**, Kahire, 2004, s. 14.

⁶⁵ Hamed A. Ead, “Egyptian Culture in a Historical Context: Founder of Contemporary Cultural Renaissance of Egypt, Sarwat Okasha”, **Global Scientific Journals**, Cilt 9, Sayı 10, Ekim 2021, s. 1549.

çocukların milli duygularını güçlendirmek için kitaplar yayınladı ve Arap şampiyonaları hakkında bir dizi kitap yayınladı. Bakanlık, “çocuk kültürü konusunda uzmanlaşmış uluslararası bir kurum” olan İtalyan Capitol House ile iş birliği içinde, hayvan ve kuş bilimleri alanında resimli bilim hikayeleri anlatan bir dizi kitap yayınladı ve çocuklar için tercüme etti ve çok düşük fiyatlara sattı. Bakanlık ayrıca, çocuk kültürünün çeşitli alanlarını denetlemek üzere ilk kez Kültür Bakanlığı’na bağlı bir ofis kurdu.⁶⁶

Okuma ve kitap alanlarında belki de ortaya çıkan en önemli şey, Bakanlığın üniversitelere ve bilim kuruluşlarına fırsat sağlamak amacıyla ilk kez Ocak 1969’da düzenlediği “Uluslararası Kitap Fuarı”nı kurmasıdır. Uygun fiyatlarla sunulan ürünler için 27 ülke ve 400’den fazla kurum bu fuara katıldı. Fuarın süresi olan 10 gün boyunca yaklaşık 70.000 ziyaretçi fuarı ziyaret etti. Kültür Bakanlığı çalışanlarının kitaplara erişimini kolaylaştırmak amacıyla Bakanlık tarafından bir “Kitap Kulübü” kurulmuştur. Öğrenciler bu kulübe her yıl 25 kuruş ile katkıda bulunarak her kitaptan indirimli olarak yararlanmaktadır.⁶⁷

3.4.2. Tiyatro ve Müzik Alanında Yapılanlar Bu dönemde Kültür Bakanlığı, devlet tiyatrolarını belirli bir kalıba sokmaya çalışmadan serbest rekabet ortamında eserler üretilmesini teşvik etmiştir. Bakanlık tiyatro ve müzikle özel olarak ilgilenen tiyatro meraklısı da oldukça fazlalaşmaya başlamıştı. Seyirciye saf insan mizahı ve kalabalık bir oyun grubu sunuluyordu. Müzikle ilgili olarak, müzik dinlemeye ayrılmış Seyyid Derviş Salonu’na bakanlık yeniden özel ilgi göstermiş, 1961 yılında yapımını tamamlanan bu salonu daha iyi hale getirmeye çalışmıştır. Sarwat Okasha’nın bakanlıktan yokluğunda ihmal edilen salonun onarımı tamamlanmış, daha çok seyirciyi ağırlayacak şekilde yeniden düzenlenmiştir. Maestro “Charles Monish” başkanlığındaki yabancı grupların da konuk edildiği salonda 1968 yılında Bakanlık tarafından kurulan Arap Müziği Topluluğu da müzik ziyafetleri vermiştir.⁶⁸

Bu dönemde Kültür Bakanlığı müzik alanında uzmanlar yetiştirilmesi için yurtdışına heyetler göndermiş, döndükten sonra ekiplerin liderliğini bu uzmanlar yapmaya başlamış ve orkestra liderleri artık Mısırlı olmaya başlamıştır. Opera alanında bakanlık, Avrupa’nın en başarılı operası olan “Dans eden Yıllar” operasını sunmuş, “Bir Sanatçının Hayatı” adı altında Mısır’da seslendirilmiş ve seyirciler tarafından büyük bir coşkuyla karşılanmıştır. 1967’den itibaren opera topluluğu, aralarında Ferdi’nin “La Traviata”, Puccini’nin “Bohemian” ve “Madame Butterfly” adlı eserlerinin de bulunduğu pek çok dünya müziğini sunmuş ve bu eserleri yönetmek üzere İtalya ve Avusturya’dan yönetmenler davet edilmiştir. Bale alanında 1959

⁶⁶ Fatkiutis, **Cemal Abdül Nasır ve Jiluh**, (terc. Sayed Zahran), Beyrut, 1992, s. 32.

⁶⁷ “Mâired el-kitaab ve huriyat el-katib”, **El-Hilal**, Sayı 12, 1 Aralık 1996, s 6: Ahmed Zakaria Al-Shalaq, **a. g. m.**, s.14.

⁶⁸ Amin Howeiidi, **Mae Abdül Nasır**, Dar al’üstakbal el’arabii li’naşh, Beyrut, 1991, s. 36.

yılında kurulan Bale Enstitüsü mezunlarından 1967 yılında bu sanat için bir ekip oluşturulmuştur. “Bahçe Saray Çeşmesi” bale gösterisi ilk performanslardan biri olmuştur ve Okasha'nın gösteriye katılması için Başkan Cemal Abdül Nasır'ı davet etmesi ve cumhurbaşkanının en iyi beş dansçıya Liyakat Nişanı vermesiyle bu konuda önemli bir başarı elde edilmiştir.⁶⁹

3.5. Abdül Nasır Döneminde Basın

Temmuz 1952 devriminden bu yana gazetecilere ve basına bazı kısıtlamalar getirilerek, muhalif gazeteler kapatılmış, yeni gazeteler kurularak, gazetelere sansür uygulanmış ve basın baskıya maruz kalmıştır. Basının bu dönemdeki vaziyeti şu şekilde görünmektedir:

3.5.1. Muhalefet Gazetelerinin Kaldırılması 1952 Temmuz Devrimi, eski gazetelere şüpheyle bakmış, onları gayri meşru bir miras olarak görmüş ve kamuoyunu yönlendirme araçlarının bir kısmını onlardan uzak tutmanın tehlikeli olduğunu düşünmüştür. Bu nedenle, 1965 yılında Kültür Bakanlığı gazetelerinin bazılarının, El-Risala, El-thaqafa El-kisa ve El-shier gazeteler gibi süreli yayınlar durdurulmuştur. Bir aydın dergisini kapatmak her ne kadar toplum içinde bir tür felaket olarak görülse de, hükümetin bu dergilerin çıkmasını engelleyen kararı, kitlelere sunulan kültürün düzeyine ve türüne meraklı aydın ve kültür çevrelerinde memnuniyetle karşılandığı söylenebilir. Zira El-Resala ve El-Thaqafa gazetelerinin, diğer gazetelerde yazılan her şey üzerinde neredeyse gerici bir kontrol dayatacak kadar, inanç ve miras adı altında bir tür entelektüel istikrarsızlık oluşturduğu iddia olunmaktadır. Ayrıca birçok çalışanın haksız yere yazarlara ve eleştirmenlere eşlik etmesine fırsat verildiği belirtilmektedir.⁷⁰

18 Ocak 1953'te Al-Sabah, Al-Fida', Al-Nazir, Al-Wajib ve Sawt Al-Taalib dahil olmak üzere çok sayıda muhalif sol gazete, aşırılıkçı komünist yayınlar oldukları gerekçesiyle yayın hayatına ara vermek zorunda kaldı. En önemlileri Al-Balagh, Al-Siyasa, Sawt Al-Shaeb ve Alraay Al-Huru olan yaklaşık 42 eski partizan gazetesine de el kondu. Son sayısı Süveyş krizinden sonra 4 Mayıs 1954'te yayınlan Al-Masry gazetesine ek olarak 1956'da, Al-Hizb Alwatanı ve Misr Al-Fatah gazeteleri ve Al-Jibde Lorion de Ligpt “Bint El-Nil” gibi bazı gazeteler de dahil olmak üzere, çoğu profesyonel gazeteler veya eski siyasi faaliyete sahip diğer gazetelere el konuldu ve pek çoğunun da faaliyetleri askıya alındı.⁷¹

⁶⁹ Fethi Rıdvan, “72 Şahir mae Abdül Nasır”, **Kitab el-huriya**, Sayı 2, Kahire, 1986, s. 148.

⁷⁰ Ahmed Bahaedin Shaban, **Abdül Nasır el'musakaf**, Rusya Haber Yayınevi, Kahire, 2018, s. 72.

⁷¹ Mustafa Abdülgani, **Abdül Nasır ve el'musakafun**, Kahire, 1993, s. 25.

3.5.2. Yeni Gazeteler Kurma Devrim hükümeti, basının kitlelere rehberlik etmedeki öneminin ve hükümetin vizyonunu ve politikasını iletme yeteneğinin çok iyi farkında olduğu için kendi basın araçlarına sahip olmaya çalışmıştır. Bu nedenle ilk sayısı Aralık 1952’de çıkan El-Cumhuriya gazetesi ve ilk sayısı Nisan ayında çıkan aylık El-Risala El-Jadida dergisi gibi hükümete bağlı yeni gazeteler kuruldu. Yine 1954 yılında, ilk sayısı Kasım 1952’de yayınlanan haftalık El-Tahrir dergisine ek olarak 1956’da hükümet, Benna El-Watan, El-shaeb e El-Masa adlı üç gazete çıkardı.⁷²

3.5.3. Gazetelere Sansür Gazetelerin sansürü Temmuz devriminin ilk günlerinde başladı. Bazı gazeteler, gazetelere sansür uygulayan askeri sansürden 25 Temmuz’da 1 No’lu Emir yayınlanana kadar iki gün içinde yayınlanamadılar. 1956 yılının Haziran ayında yapılan 1956 Anayasası’nın çıkarılması ve olağanüstü hal yarasının sona ermesinden sonra ancak gazete sansürü ve kontrolü azaldı, ardından aynı yılın Ekim ayı sonlarında gazetelerin sansürü geri döndü. Bazı dönemlerde sansürün kaldırıldığı duyurulsa da kalıcı olarak kaldırılamadı.⁷³

Altmışlı yıllarda Enformasyon Bakanlığı’nda bir basın ofisi olduğu için sansür daha farklı bir hâl almış ve bu daire her gece talimatlarını gazete yönetimine göndermiştir. Onaylandıktan sonra ise yeni hiçbir haber ve yorum eklenemeyecek hâlde ofisin çizdiği sınırlar içinde yayınlanmıştır. Bu arada Abdül Nasır’ın “ana manşetleri” empoze ettiğini ve bazen ertesi gün gazeteleri arayarak yayınlananlarla ilgili görüşünü dile getirdiğini de belirtmekte fayda var. Eylül 1961’de Suriye’nin ayrılmasından sonra Rose Al-Youssef’in genel yayın yönetmeni İhsan Abdel Quddous’un çalışmalarını izlemek üzere Fathi’nin atanmasında olduğu gibi, basın ofisine ek olarak, bazı gazeteciler birbirlerini izlemekle görevlendirildiği de biliniyordu.⁷⁴

Etik Bildirim ve Etik Kurul Kararı

Yazarlar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan eder. Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi’nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Sonuç

23 Temmuz Devrimi’nin Mısır’da yaşamın her alanında bir dönüm noktasını temsil ettiği ve kültür devriminden sonra hükümetlerin kültürel gelişimi ve ilgisinin topluma ve yönelimlerine yansıdığı söylenebilir. Belki de devrimin

⁷² Elizabeth Amina Al-Saeed Schneider, “Wajjh muşriq fi el’sahafat el’ misria”, **El-Hilal**, Sayı 7, 1 Temmuz 1980, s. 21.

⁷³ Fathi Ganem, “Harb bayn Abdül Nasır ve el’musakafun”, **Dar Akhbar Al-Youm**, Kahire, 1995, s.24.

⁷⁴ Mustafa Abdülgani, **Abdül Nasır ve el’musakafun**, Kahire, 1993, s. 25

Mısır toplumunda kültürel yönlere olan yoğun ilgisinin en büyük kanıtı, devrimden sonra yeni bir vizyon ortaya koymak ve devrimin kültürü yaymak için aradığı hedeflere ulaşmak için Mısır tarihinde ilk Kültür Bakanlığının ortaya çıkması olmuştur.

23 Temmuz devriminin kültürel anlamda belki de en belirgin icraatları arasında Mısır'ın her yerinde kültür saraylarının kurulması, Bin Kitap Projesi, televizyonun kurulması ve "herkes için kültür" kavramı için sağlam bir temel atması sayılabilir. Bu dönemde kültürel yapısı ve medyasıyla Mısır, kültürel ürünlerin her vatandaşa ulaşmasını amaçlayan kültürel yaygınlaşma fikrinin uygulamalarına tanık olmuştur. Abdül Nasır'ın kültüre olan ilgisinin belki de en belirgin göstergesi, kültür kurumlarının düzenlenmesi amacıyla bir dizi kanunu çıkarmasıdır. Ayrıca bazı yeni kurumların kurulması için bir bütçe ve yer tahsisi konusu da onun kültüre ilgisini göstermesi bakımından önemlidir. Ancak bu dönemin en önemli olumsuz yanı, 1952 devriminden önceki döneme göre basına daha fazla kısıtlamaların uygulanması olmuştur.

Yine de bu dönemde Mısır'ın tiyatro, müzik ve sinemadaki edebi ve sanat dalları ile kültürel bir rönesansa tanık olduğu söylenebilir. Folklor ilk kez dikkatle ele alınmış ve her ilde değil, daha çok her köy ve şehirde bir ulusal topluluk kurulmuştur ve tüm bu gruplar halk sanatları, bale ve müzikle tüm dünyayı dolaşmıştır. Bu parlak "rönesans", Milli Rehberlik Bakanlığının kurulmasından sonra müstakil bir kültür bakanlığının kurulmasıyla taçlandırılmıştır. İki bakanlık önemli bir düşünce, yaratıcılık, sanat ve kültür kaynağı olarak değerlendirilmiş ve bu rönesansın dalgaları tüm Arap dünyasına yayılmıştır.

Esasen basın hürriyeti konusunda sorunlar olsa da bu dönemde kültürel anlamda önemli değişimlerin yaşandığı anlaşılmaktadır. Devrimlerin olduğu ya da henüz sıcaklığının devam ettiği dönemlerde muhalif düşüncelere geniş hürriyetlerin verilmediği dünya tarihindeki örneklerle defalarca görülmüştür. Yeni yönetimlerin temel kaygıları genel itibarıyla rejimin değerlerinin yerleşmesi için gerekli önlemleri almak olmuştur. Doğal olarak bir süreliğine muhalif yapılara, düşüncelere ve basına sınırlama getirmek, tercih edilen politikaların başında yer almıştır. Bununla birlikte yeni basın yayın organları kurmak da benzer amaçları muhtevî bir uygulamanın devamı olarak değerlendirilebilir. Benzer uygulamalar Mısır'da da yaşanırken çıkarılan kararnameler, oluşturulan kurumlar, yeni vizyonel yaklaşımlar ve yeni uygulamalarla daha önce örneği pek olmayan önemli kültürel değişimlere kapılar aralanmıştır. Bir nevi "rönesans" olarak da görülen bütün bu uygulamalar tüm Arap dünyasına örneklik teşkil etmesi bakımından da özel bir yere sahiptir.

Kaynakça

Kitaplar ve Makaleler

- Abdülğani, M. (1993). *Abdül Nasır ve el'müsakafun*. Dar al-Shorouq.
- Al-Batrawi, M., & M. Khafaji, N. (2014). *Mülakhas El-siyasat El-thaqafiat lil'dawlat fi Mısır*, ARCP yayıncılık.
- Al-Shalaq, A. Z. (2020). *Fî hadrat El-sakafat ve el'musakafin*. Genel Kitap Kurumu.
- Amin, C. (2019). *Mâza Hadath lil-sakafa fi Mısır*. Al Karma Yayıncılık.
- Bradford, A. C. (2019). A cultural revolution: New directions in Cuban History, 1952-2013. *Latin American Research Review*, 54.
- Ebu Gazi, İ. (2020). Ruaa hawl wakie ve müstakbal el'sinaeat el'ibdaeiati fi Mısır, *Qitae El-Sinaeat El'ibdaeiati fi Mısır: El-nash'at - El-hadir - Afaq El-Mustaqbal*, El Meclis-i Sakafi el Britany.
- Ebu Matar, A. (1988). Sawrat Yulü ve sakafatiha. *El-hizb El-vatani el-vahdawi el-takadümü*, 40.
- Ebu Zeid, A. (2004). *Hwiat El-sakafa el-arabiati*. Kültür Sarayları Genel Otoritesi.
- Fatkiutis, B. J. (1992). *Abdül Nasır ve Jiluh* (S. Zahran, Çev.). Al-Tadamon.
- Ganem, F. (1995). *Harb bayn Abdül Nasır ve el'müsakafun*. Dar Akhbar Al-Youm.
- Ghoneim, A. (2012). *Cemal Abdül Nasır ve ehâdu*. Dar Al Maaref.
- Hamruş, A. (1984). *Harif Abdül Nasır*. Madbouly Kütüphanesi.
- Howeidi, A. (1991). *Mae Abdül Nasır*. Arab Future Yayınevi.
- Hüseyin, T. (1938). *Mustakbal El-sakafa fi Mısır*. Dar Al Maaref.
- Hüsnü, H. (1968). *Sanavât mâe el-malik Faruk*. Dar Al-Shorouk.
- İbrahim, Y. (1994). *Makhtutat El'Arshif el'watani*.
- İsmail, S. (2020). *Masrah el'earayis fi mısır*. Ulusal Çocuk Kültürü Merkezi.
- Lotfi, R. (2011). *El-fân ve El-huiat El-sakafiat*. Manshür Mujtamae el'bahth el'akadimii.
- Mahlevi, H. (t.y.). *Seyidatan Mısriyan, Ümu Kâlsüm ve Jihan*. Arap Gençlik Yayınevi.
- Mısır Genel Kitap Kurumu (1996). *Modern Mısır Ansiklopedisi*. Kültür Bakanlığı.

Okasha, S. (1988). *Muzakîrati fî el-siyasat ve el-sakafa*. Dar Al-Shorouk Yayınları.

Shaban, A. B. (2018). *Abdül Nasır el'musakaf*. Rusya Haber Yayınevi.

Sürelı Yayınlar

“Abdül Nasır ve El-sakafa”, *El-Ghad*, Sayı 1, 1 Ocak 1986.

“Dirasat ean hîdmat el-sinema ve el-masrah ve kayfiat wesuliha 'ilâ el'manatik el'riyfiya”, *El-Ahram*, Sayı 37231, yıl 87, 13 Kasım 1961.

“El'Esâr El'nuwbiat fî mütâmar El-UNESCO (kalimat el'doktur Sarwat Okashat fî el'mütâmar)”, *El-Majalla*, Sayı 49, Yıl 5, 1 Ocak 1961.

“El-fân ve El'sâvra”, *El-Akhbar*, Sayı 1029, Yıl 20, 25 Temmuz 1964.

“El-fân ve el-sakafat fî El-sahafa”, *El-Akhbar*, Sayı 1060, Yıl 21, 27 Şubat 1965.

“El-Kusur el-sakafiat ve el'karfanat”, *El-Majalla*, Sayı 50, 1 Şubat 1961.

“El-Majlis el-sakafi al'aelaa”, *El-Waqayie*, Sayı 9, 30 Ocak 1956.

“El-masrah el-Mısrîi ve el-sakafa el-Arabia”, *El-Adab*, Sayı 4, Yıl 26, 1 Nisan 1978.

“El-masrah El-Mısrîu”, *El-Aqlam*, Sayı 6, Yıl 15, 1 Haziran 1980.

“El-Sahafa El-Mısrîyye”, *El-Risala*, Sayı 881, Yıl 18, 22 Mayıs 1950.

“Ezmât el-sakafa”, *El-Risala*, Sayı 1021, 26 Ocak 1953.

“fî Müatâmar el'azhar el'qanunii - muhimat zâhra jadidat bi'aism el'malik Faruk”, *El-Risala*, Sayı 217, yıl 5, 30 Ağustos 1937, s. 1437

“Kusur el-sakafa”, *Adab Wanaqd*, Sayı 27, Yıl 3, 1 Aralık 1986.

“Mâired el-kitaab ve huriyat el-katib”, *El-Hilal*, Sayı 12, 1 Aralık 1996.

“Okasha ysafir el'yawm li'hudur mütâmar El-UNESCO”, *El-Ahram*, Sayı 37616, Yıl 88, 30 Ekim 1962.

“Risalat Kusur el-sakafat li'khidmat el'qism al'riyfi el'mahrum men barakat el-sakafa”, *El-Hilal*, Sayı 5, 1 Mayıs 1955.

“Wizarat el-sakafat ve el'iirşad takbal naeşer el-waey”, *El-Ahram*, Sayı 27226, Yıl 87, 27 Haziran 1961.

Adib, D. “El-vahdat fî tâyaar el-fıkr ve el-falsafa”, *El-Tali`a*, Sayı 1, Yıl 6, 1970.

Al Husrî, S. “Mustakbal El-sakafa fî Mısr”, *El-Risala*, Sayı. 316, 1939.

Alduwayri, A. “Mustakbâl El-sakafat fî Mısr hu el-fanaan”, *El-Majalla El-Jadida*, Sayı 3, 1939.

- Al-Jaridat Al-Rasmiat. *Karar ra'iyis El-Cumhuriat el'earabiat el'mutahidat rakm 1283 sanat 1958*, 32 sayılı, 16 Ekim 1958 tarihli.
- Alniqashi, W. "Hisabat 1965 ve tawaküeat 1966 fi el-sakafa ve el-fân", *El-Tali'a*, Sayı 1, Yıl 2, Ocak 1966.
- Alniqashi, W. "Hesabat 1965 ve afak 1966", el-sakafa ve el-fân, *El-Tali'a*, Sayı. 1. yıl. 2, 1966.
- Al-Sharqawi, C. "Mükadimat li'dirasat el'cumhur fi el-masrah el-Mısrii", *El-Beyan*, sayı. 268, 1 Temmuz 1988.
- Awad, L. "Müstakbal el-sakafat fi Mısır", *El-Maerifa*, Sayı. 186, 1 Ağustos 1977.
- Awad, L. "El-Tanmiat el-sakafiat fi Mısır munzu aem 1952", *El-Adab*, No. 11, 1 Kasım 1972.
- Awad, L. "El'tanmiat El-sakafiat fi Mısır munzü aem 1952", *El-Adab*, Sayı. 11, 1 Kasım 1972.
- El-Tali'a, Sayı 1, Yıl 6, 3 Ocak 1966.
- El-Waqayie, Sayı 149, Yıl 1372, 10 Kasım 1952.
- Hamed A. E., "Egyptian Culture in a Historical Context: Founder of Contemporary Cultural Renaissance of Egypt, Sarwat Okasha", *Global Scientific Journals*, Cilt 9, Sayı 10, Ekim 2021
- Hasan, M. "Fî mâşhru Louis Awad El-sakafii fi el'majlis al'aelaa", *El-Bdae*, Sayı 11, 1 Aralık 2001.
- Hashaba, S. "El-masrah el'Mısriü (al'azmat ve el'ianhiar)", *İbdaa*, Sayı 7, 1 Temmuz 1985.
- Hatem, A. "El'nazariat el'kamiat ve el'naweiät fi el-sakafa", *El-Risala*, Sayı 1023, 22 Ağustos 1963.
- İnsha' el-majlis al'aelaa lil'funun veladab ve aleulum alaijtimâeia. 4 Sayılı Kanun, 30 Ocak 1956.
- İskender, T. "Dar El'tâwsik el'tâarikhia", *El-Majalla*, Sayı 21, 1 Eylül 1965.
- Mustafa, T. "Abdül Nasır ve el'musakafun", *El-Tali'a*, Sayı 11, Yıl 6, 1970.
- Rıdvan, F. "72 Şahir mae Abdül Nasır", *Kitab el-Huriya*, Sayı 2, Kahire, 1986.
- Said, H. "El'fân el'Mısraa al'muâser", *El-Majalla*, Sayı. 96, 1 Aralık 1964.
- Schneiter, E. "Amina Al-Saeed, Wajjh muşriq fi el'sahafat el-Misria", *El-Hilal*, Sayı 7, 1 Temmuz 1980.

Etik Bildirim ve Etik Kurul Kararı

Yazarlar, bu çalışmanın tüm hazırlanma süreçlerinde etik kurallara uyulduğunu beyan eder. Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Aksi bir durumun tespiti halinde Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi'nin hiçbir sorumluluğu olmayıp, tüm sorumluluk çalışmanın yazarına aittir.

Yazarların Katkı Oranları

Makale bölümlerine yazarlar eşit olarak katkıda bulunmuşlardır.

Destek ve Teşekkür Beyanı

Bu araştırmada herhangi bir kurum, kuruluş ya da kişiden destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makale hakkında yazarlar arasında herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Finansman

Bu çalışmada herhangi bir finansal destek alınmamıştır.